آؤ حساب سیکھیں
اوّل
+
−
×
÷
%
=
@
جاوید پبلیکیشنز

آؤ

حساب سیکھیں

حصہ اوّل

برائے درجہ اوّل

از

محمد ظہیر الحق

ناشر

جاوید پبلیکیشنز

۶ ر کولوٹولہ لین، کلکتہ ۔ ۷۳

فون: 236-9513

غلام محی الدین

(الف) جماعت (اعدادیہ)

الف جماعت اعدادیہ

غلام محی الدین

جماعت اعدادیہ گروپ

(الف)

باب نمبر	فہرست مضامین	صفحہ نمبر
باب اول	جسامت کا بیان	۳
باب دوئم	گنتی لکھنے اور پڑھنے کا بیان	۸
باب سوئم	جمع یا جوڑ کا بیان	۲۰
باب چہارم	تفریق یا گھٹاؤ کا بیان	۲۹
باب پنجم	ضرب کا بیان	۴۲
باب ششم	تقسیم کا بیان	۵۴
باب ہفتم	اوقات کا بیان	۶۲
باب ہشتم	میٹرک اوزان کا بیان	۶۵

بسم اللہ الرحمن الرحیم ٥

باب اول

چھوٹا، بڑا، ہلکا، بھاری، لمبا، ناٹا، کم، زیادہ وغیرہ کا بیان

مشق الف

جو چھوٹا ہے اس پر 'x' کا نشان اور جو بڑا ہے اس پر '✓' کا نشان لگاؤ
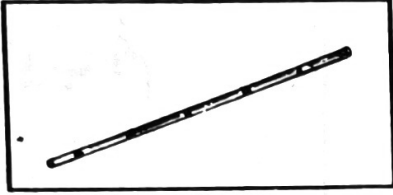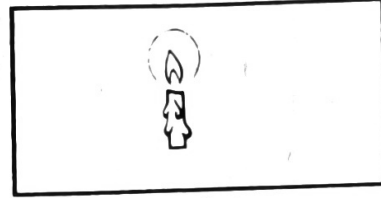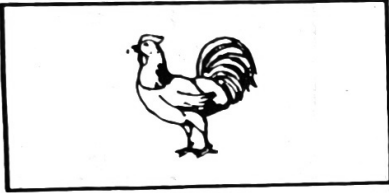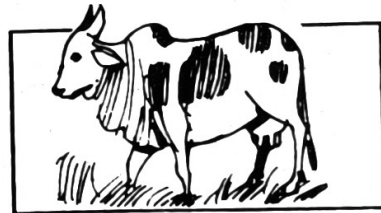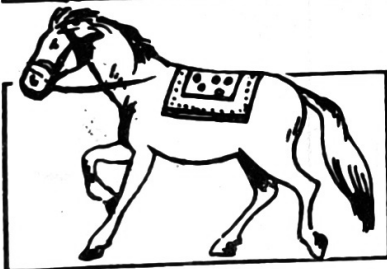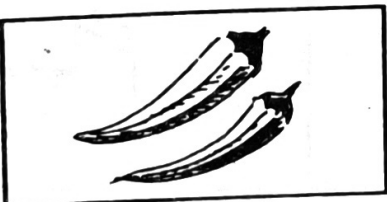
مشق ب

جو ہلکا ہے اس پر '×' کا نشان اور جو بھاری ہے اس پر '✓' کا نشان لگاؤ

سائیکل

بس

بالٹی

چمچہ

بکری

ہاتھی

لوہے کا سامان

سونے کا زیور

جھونپڑی

دوات
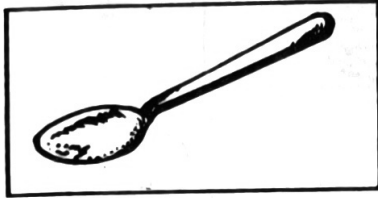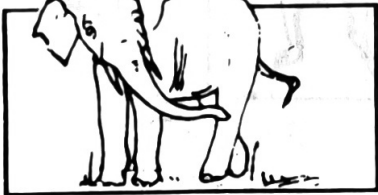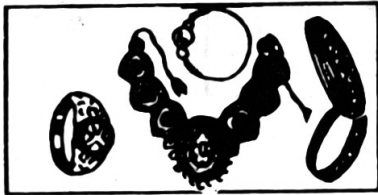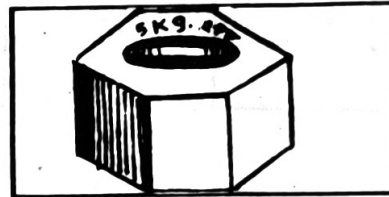
مشق ج

جو لمبا ہے اس پر ' × ' کا نشان اور جو ناٹا ہے اس پر ' ✓ ' کا نشان لگاؤ

پیڑ پودہ

سانپ کچھوا

گھوڑا گدھا

باپ بیٹا

بیٹی ماں
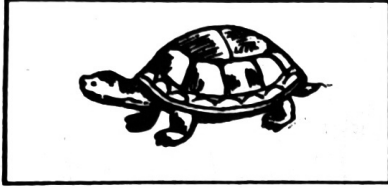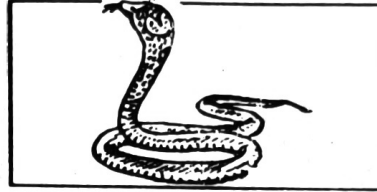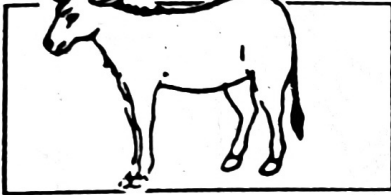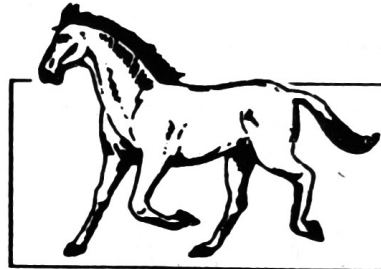
کم وبیش کا بیان

۱ سے ۲ بڑا ہے
۲ سے ۳ بڑا ہے
۳ سے ۴ بڑا ہے
۴ سے ۵ بڑا ہے
۵ سے ۶ بڑا ہے
۶ سے ۷ بڑا ہے
۷ سے ۸ بڑا ہے
۸ سے ۹ بڑا ہے
۹ سے ۱۰ بڑا ہے

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰
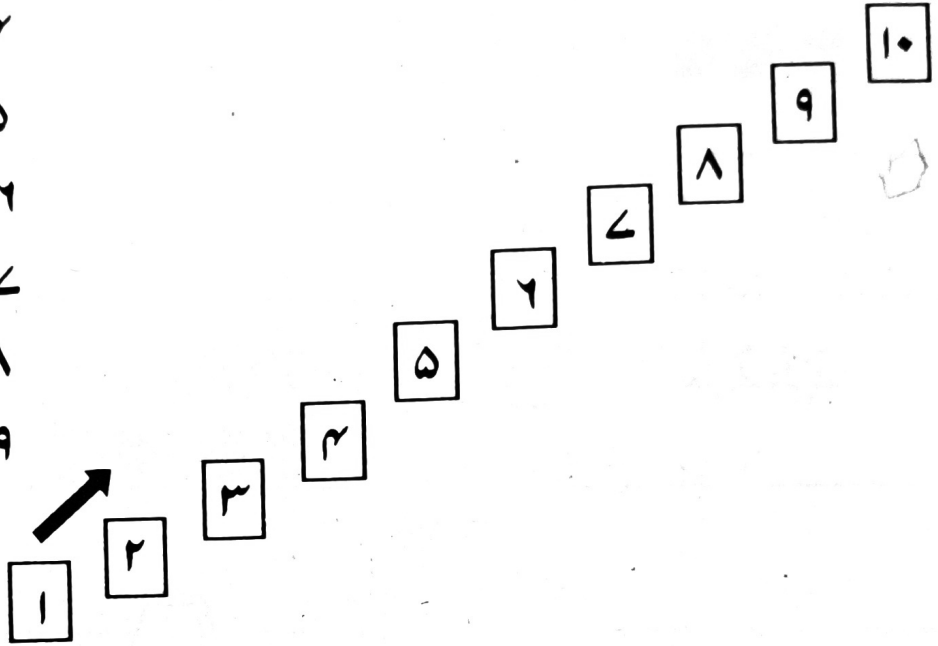
۱۰ سے ۹ چھوٹا ہے
۹ سے ۸ چھوٹا ہے
۸ سے ۷ چھوٹا ہے
۷ سے ۶ چھوٹا ہے
۶ سے ۵ چھوٹا ہے
۵ سے ۴ چھوٹا ہے
۴ سے ۳ چھوٹا ہے
۳ سے ۲ چھوٹا ہے
۲ سے ۱ چھوٹا ہے

۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

مشق د
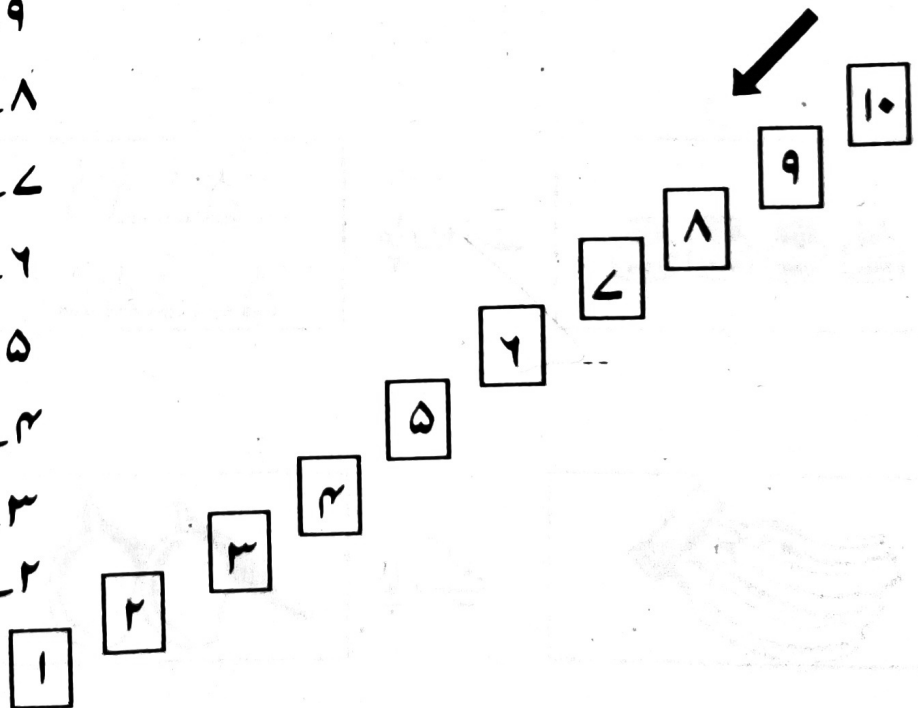
جو کم ہے اس پر '×' کا نشان اور جو زیادہ ہے اس پر '✓' کا نشان لگاؤ
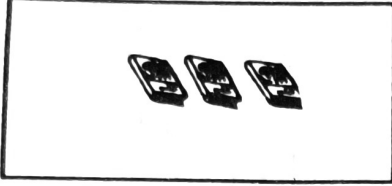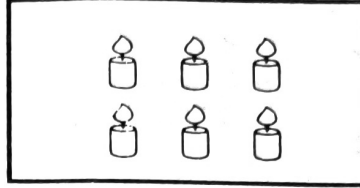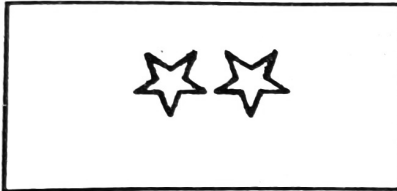
چھ موم بتیاں

تین کتابیں

سات پھول

دو ستارے

ایک چراغ

آٹھ گیند

نو گھنٹیاں

چار دوات

دو آم

چار کیلے

باب دوئم
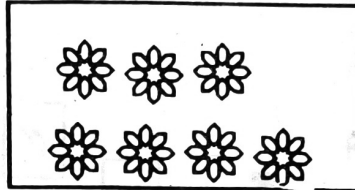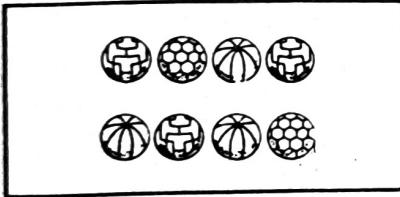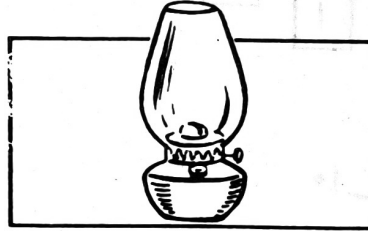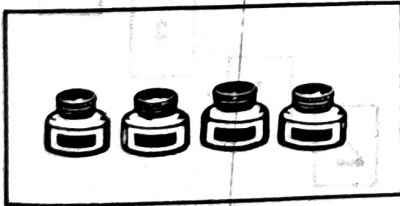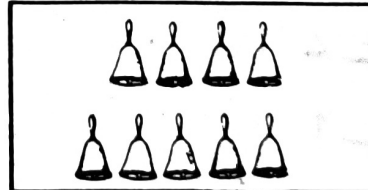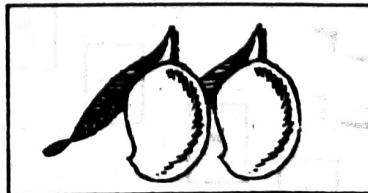
گنتی لکھنے اور پڑھنے کا بیان

ایک سے بارہ تک کی گنتی ہندسوں اور لفظوں میں

ہندسوں میں	لفظوں میں	ہندسوں میں	لفظوں میں
۱	ایک	۷	سات
۲	دو	۸	آٹھ
۳	تین	۹	نو
۴	چار	۱۰	دس
۵	پانچ	۱۱	گیارہ
۶	چھ	۱۲	بارہ

مشق الف

ہندسوں میں لکھو

ایک

تین

پانچ

سات

دو

چار

نو

پانچ

دس

آٹھ

پانچ

بارہ

تین

چھ

سات

دو

آٹھ

گیارہ

مشق ب

لفظوں میں لکھو

عدد		عدد	
۹		۱	
۲		۱۰	
۱۱		۳	
۴		۱۲	
۱		۵	
۶		۲	
۳		۷	
۸		۴	
۵		۹	

مشق

سب سے چھوٹے عدد سے سب سے بڑے عدد تک خانوں میں سجاؤ

۸،۴،۵،۷،۳،۹

۶،۴،۳،۱،۸،۲

۵،۴،۲،۱،۹،۳

۸،۱،۳،۲،۵،۴

۶،۲،۹،۳،۴،۵

۷،۸،۵،۴،۳،۶

۶،۳،۴،۵،۲،۷

سب سے بڑے عدد سے سب چھوٹے عدد تک خانوں میں سجاؤ

۲،۶،۸،۳،۵،۷

۳،۱،۷،۵،۴،۸

۴،۱،۲،۶،۵،۹

۵،۱،۳،۷،۲،۸

۶،۹،۴،۸،۱،۷

۳،۱،۵،۹،۲،۶

۲،۵،۸،۶،۹،۱

۱۱ سے ۱۰۰ تک گنتی لفظوں اور ہندسوں میں

لفظوں میں	ہندسوں میں	لفظوں میں	ہندسوں میں	لفظوں میں	ہندسوں میں
گیارہ	۱۱	اکتیس	۳۱	اکیاون	۵۱
بارہ	۱۲	بتیس	۳۲	باون	۵۲
تیرہ	۱۳	تینتیس	۳۳	ترپن	۵۳
چودہ	۱۴	چونتیس	۳۴	چون	۵۴
پندرہ	۱۵	پینتیس	۳۵	پچپن	۵۵
سولہ	۱۶	چھتیس	۳۶	چھپن	۵۶
سترہ	۱۷	سینتیس	۳۷	ستاون	۵۷
اٹھارہ	۱۸	اڑتیس	۳۸	اٹھاون	۵۸
انیس	۱۹	انچالیس	۳۹	انسٹھ	۵۹
بیس	۲۰	چالیس	۴۰	ساٹھ	۶۰
اکیس	۲۱	اکتالیس	۴۱	اکسٹھ	۶۱
بائیس	۲۲	بیالیس	۴۲	باسٹھ	۶۲
تئیس	۲۳	تیتالیس	۴۳	ترسٹھ	۶۳
چوبیس	۲۴	چوالیس	۴۴	چوسٹھ	۶۴
پچیس	۲۵	پینتالیس	۴۵	پینسٹھ	۶۵
چھبیس	۲۶	چھیالس	۴۶	چھیاسٹھ	۶۶
ستائیس	۲۷	سینتالیس	۴۷	سرسٹھ	۶۷
اٹھائیس	۲۸	اڑتالیس	۴۸	اڑسٹھ	۶۸
انتیس	۲۹	انچاس	۴۹	اُنہتر	۶۹
تیس	۳۰	پچاس	۵۰	ستر	۷۰

لفظوں میں	ہندسوں میں	لفظوں میں	ہندسوں میں	لفظوں میں	ہندسوں میں
اکہتر	۷۱	اکاسی	۸۱	اکیانوے	۹۱
بہتر	۷۲	بیاسی	۸۲	بانوے	۹۲
تیہتر	۷۳	تیراسی	۸۳	تیرانوے	۹۳
چوہتر	۷۴	چوراسی	۸۴	چورانوے	۹۴
پچھتر	۷۵	پچاسی	۸۵	پنچانوے	۹۵
چھہتر	۷۶	چھیاسی	۸۶	چھیانوے	۹۶
ستہتر	۷۷	ستاسی	۸۷	ستانوے	۹۷
اٹھتر	۷۸	اٹھاسی	۸۸	اٹھانوے	۹۸
اناسی	۷۹	نواسی	۸۹	ناوے	۹۹
اسی	۸۰	نوے	۹۰	ایک سو	۱۰۰

مشق الف

بعد کے اعداد لکھو

۱۹		۱۵		۹		۱	
۱۶		۱۰		۲		۵	
۱۱		۳		۶		۱۲	
۴		۷		۱۳		۱۷	
۸		۱۴		۱۸		۲۰	

پہلے کے اعداد لکھو

۲۱		۲۵		۳۲		۳۷	
۲۸		۲۲		۲۶		۳۳	
۳۴		۲۹		۲۳		۲۷	
۳۸		۳۵		۳۰		۲۴	
۴۱		۳۹		۳۶		۳۱	

پہلے اور بعد کے اعداد لکھو

	۳۵			۷۹	
	۴۴			۶۵	
	۵۴			۵۹	
	۶۶			۴۹	
	۴۲			۷۳	
	۵۲			۸۳	
	۶۲			۹۳	
	۷۲			۳۴	

مشق ب

لفظوں میں لکھو:-

(۱)	۱۳	(۲)	۵۳	(۳)	۲۹	(۴)	۶۹
(۵)	۴۴	(۶)	۲۳	(۷)	۶۳	(۸)	۳۹
(۹)	۷۵	(۱۰)	۵۴	(۱۱)	۳۳	(۱۲)	۷۳
(۱۳)	۲۳	(۱۴)	۸۵	(۱۵)	۶۴	(۱۶)	۴۳
(۱۷)	۸۴	(۱۸)	۲۳	(۱۹)	۹۵	(۲۰)	۷۴
(۲۱)	۴۹	(۲۲)	۹۴	(۲۳)	۳۲	(۲۴)	۱۲
(۲۵)	۷۹	(۲۶)	۵۹	(۲۷)	۸۹	(۲۸)	۴۳

ہندسوں میں لکھو:-

(۱)	چودہ	(۲)	چھپن	(۳)	چوبیس	(۴)	چوہتر
(۵)	چھیالیس	(۶)	چونتیس	(۷)	اڑسٹھ	(۸)	بانوے
(۹)	چوالیس	(۱۰)	اڑتیس	(۱۱)	ترانوے	(۱۲)	پچپن
(۱۳)	انچالیس	(۱۴)	چورانوے	(۱۵)	پینسٹھ	(۱۶)	اٹھارہ
(۱۷)	پنچانوے	(۱۸)	پچہتر	(۱۹)	اٹھائیس	(۲۰)	چھیانوے
(۲۱)	پچاسی	(۲۲)	اڑتیس	(۲۳)	چھیاسی	(۲۴)	اٹھاون
(۲۵)	اڑتالیس	(۲۶)	چھہتر	(۲۷)	ایک سو	(۲۸)	باسٹھ

ہندسوں کا خاکہ

اکائی	دہائی	سیکڑہ	ہزار	دس ہزار	لاکھ
•					
•	•				
•	•	•			
•	•	•	•		
•	•	•	•	•	
•	•	•	•	•	•

مقامی قیمت کا بیان

تم اچھی طرح جانتے ہو کہ اکائی کے حصے کا ایک' ایک اکائی کہلاتا ہے اس لئے ۱ کی مقامی قیمت ایک اکائی یا ایک ہوتی ہے۔ اسی طرح اگر ۴ ہو تو اسکی مقامی قیمت ۴ اکائی یا چار ہوتی ہے۔

عددی علامت کی قیمت کے اس اصول کو ''مقامی قیمت کا اصول'' کہتے ہیں

اکائی	دہائی
۵	۲

مقامی قیمت کے مطابق

دو دہائی پانچ اکائی یا دو دس پانچ = عام طور پر اس عدد کو پچیس کہتے ہیں

اس لئے پچیس = ۲۵ = دو دس پانچ = ۲۰ + ۵ = ۲۵

ایک اور مثال دیکھو

اکائی	دہائی
۶	۷

سات دہائی چھ اکائی یعنی سات دس چھ = عام طور پر اس عدد کو چھہتر کہتے ہیں۔

اس لئے چھہتر = ۷۶ = سات دہائی چھ = ۷۰ + ۶ = ۷۶

بولا جاتا ہے		عدد میں لکھا جاتا ہے			
مقامی قیمت کے مطابق	عام شکل میں	اکائی	دہائی	سیکڑہ	عام شکل میں
ایک اکائی	ایک	۱			۱
سات اکائی	سات	۷			۷
ایک دہائی چھ اکائی	سولہ	۶	۱		۱۶
دو دہائی چار اکائی	چوبیس	۴	۲		۲۴
تین دہائی صفر اکائی	تیس	۰	۳		۳۰

بولا جاتا ہے		عدد میں لکھا جاتا ہے			
مقامی قیمت کے مطابق	عام شکل میں	اکائی	دہائی	سیکڑہ	عام شکل میں
چار دہائی صفر اکائی	چالیس	۰	۴		۴۰
چھ دہائی سات اکائی	سرسٹھ	۷	۶		۶۷
آٹھ دہائی چار اکائی	چوراسی	۴	۸		۸۴
نو دہائی نو اکائی	ننانوے	۹	۹		۹۹
ایک سیکڑہ صفر دہائی صفر اکائی	ایک سو	۰	۰	۱	۱۰۰
دو سیکڑہ تین دہائی چار اکائی	دو سو چونتیس	۴	۳	۲	۲۳۴
پانچ سیکڑہ سات دہائی دو اکائی	پانچ سو بہتر	۲	۷	۵	۵۷۲
آٹھ سیکڑہ دو دہائی سات اکائی	آٹھ سو ستائیس	۷	۲	۸	۸۲۷
چھ سیکڑہ چار دہائی چار اکائی	چھ سو چوالیس	۴	۴	۶	۶۴۴
سات سیکڑہ نو دہائی آٹھ اکائی	سات سو اٹھانوے	۸	۹	۷	۷۹۸

مشق

مقامی قیمت کے مطابق یا عام شکل میں لکھے ہوئے اعداد کو ہندسوں میں لکھو:

مقامی قیمت کے مطابق	عام شکل میں	اکائی	دہائی	سیکڑہ	عدد
تین دہائی پانچ اکائی					
	اٹھائیس				
ایک دہائی سات اکائی					
آٹھ دہائی نو اکائی					
	اکاسی				
	انہتر				
پانچ دہائی تین اکائی					
	چھہتر				
چار دہائی چھ اکائی					
	بائیس				
نو دہائی صفر اکائی					
	انتیس				
ایک دہائی پانچ اکائی					
	تیرانوے				
نو دہائی ایک اکائی					

مقامی قیمت کے مطابق	عام شکل میں	اکائی	دہائی	سیکڑہ	عدد
	چوالیس				
چھ دہائی سات اکائی					
	چھیالیس				
	انسٹھ				
آٹھ دہائی آٹھ اکائی					
	سنتالیس				
نو دہائی تین اکائی					
چھ دہائی چھ اکائی					
	سرسٹھ				
	انتالیس				
ایک سیکڑہ صفر دہائی دو اکائی					
	۶۲۴				
پانچ سیکڑی پانچ دہائی پانچ اکائی					

باب سوئم

جمع یا جوڑ کا بیان

کسی عدد میں اگر مزید کوئی اور عدد شامل کیا جائے تو اسے جمع یا جوڑ کہتے ہیں

مثلاً (i) ۲ + ۳ = ۵   (ii) ۹ + ۲ = ۱۱   (iii) ۷ + ۵ + ۲ = ۱۴

تم اپنی سہولت کیلئے عدد کو چیز بھی مان سکتے ہو   مثلاً:

(i) ۳ کتابیں + ۴ کتابیں = ۷ کتابیں (ii) چھ مچھلیاں + سات مچھلیاں = تیرہ مچھلیاں

+ یہ نشانِ جمع یا جوڑ کا ہے

= یہ نشان برابر کا ہے

≠ یہ نشان نہ برابر کا ہے

سبق نمبر ۱

جمع کرو:-

(۶)	(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)
۴	۳	۳	۳	۲	۲
۱ +	۳ +	۲ +	۱ +	۲ +	۱ +
(۱۲)	(۱۱)	(۱۰)	(۹)	(۸)	(۷)
۵	۵	۵	۴	۴	۴
۵ +	۳ +	۱ +	۴ +	۳ +	۲ +
(۱۸)	(۱۷)	(۱۶)	(۱۵)	(۱۴)	(۱۳)
۷	۶	۷	۶	۶	۶
۲ +	۴ +	۱ +	۳ +	۲ +	۱ +

(۱۹)	(۲۰)	(۲۱)	(۲۲)	(۲۳)	(۲۴)
۶	۷	۱	۷	۲	۷
۵ +	۳ +	۲ +	۴ +	۳ +	۵ +

(۲۵)	(۲۶)	(۲۷)	(۲۸)	(۲۹)	(۳۰)
۳	۷	۴	۷	۵	۷
۴ +	۶ +	۵ +	۸ +	۶ +	۹ +

(۳۱)	(۳۲)	(۳۳)	(۳۴)	(۳۵)	(۳۶)
۹	۹	۹	۹	۹	۹
۱ +	۴ +	۲ +	۵ +	۳ +	۶ +

(۳۷)	(۳۸)	(۳۹)	(۴۰)	(۴۱)	(۴۲)
۸	۸	۸	۸	۸	۸
۲ +	۶ +	۴ +	۷ +	۵ +	۸ +

سبق نمبر ۲

جمع کرو:-

(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)	(۶)
۱۱	۱۱	۳۲	۴۲	۵۳	۶۷
۱۰ +	۱۶ +	۱۱ +	۱۳ +	۲۶ +	۲۱ +

(۷)	(۸)	(۹)	(۱۰)	(۱۱)	(۱۲)
۱۲	۱۱	۱۱	۳۲	۴۲	۵۴
۲۱	۱۱ +	۱۷ +	۱۲ +	۱۴ +	۴۲ +

(۱۳)	(۴)	(۱۵)	(۶)	(۱۷)	(۱۸)
۳۲	۱۲	۱۱	۱۱	۳۲	۴۲
۱۵ +	۲۲ +	۱۲ +	۱۸ +	۱۳ +	۱۵ +

(۱۹) ۴۲ + ۱۶
(۲۰) ۳۲ + ۱۶
(۲۱) ۱۲ + ۲۳
(۲۲) ۱۱ + ۱۳
(۲۳) ۱۱ + ۱۸
(۲۴) ۳۲ + ۱۴

(۲۵) ۶۴ + ۳۵
(۲۶) ۴۲ + ۱۷
(۲۷) ۳۲ + ۱۷
(۲۸) ۱۲ + ۲۴
(۲۹) ۱۱ + ۱۴
(۳۰) ۱۲ + ۲۰

(۳۱) ۸۳ + ۱۴
(۳۲) ۶۴ + ۳۴
(۳۳) ۵۲ + ۲۱
(۳۴) ۴۲ + ۱۱
(۳۵) ۱۲ + ۲۵
(۳۶) ۱۱ + ۱۵

(۳۷) ۵۹ + ۳۰
(۳۸) ۷۵ + ۱۴
(۳۹) ۷۲ + ۱۳
(۴۰) ۵۲ + ۳۲
(۴۱) ۴۲ + ۱۲
(۴۲) ۱۲ + ۲۶

(۴۳) ۶۰ + ۱۲
(۴۴) ۷۰ + ۲۳
(۴۵) ۸۰ + ۱۴
(۴۶) ۵۵ + ۳۲
(۴۷) ۶۶ + ۲۳
(۴۸) ۵۳ + ۲۵

(۴۸) ۲+۳= ☐
(۴۹) ۳+۴= ☐
(۵۰) ۴+۵= ☐
(۵۱) ۵+۲= ☐
(۵۲) ۶+۳= ☐
(۵۳) ۷+۲= ☐
(۵۴) دو+آٹھ= ☐
(۵۵) تین+چار= ☐
(۵۶) چار+چھ= ☐

اب تک تم نے اکائی عدد کا ہندسہ جوڑا ہے اب ان مثالوں کو دیکھو

پہلے اکائی کا جوڑ دیکھو ۵+۶ = ۱۱ چونکہ ہمیں اکائی کے خانے میں اکائی ہی لکھنا ہوتا ہے اس لئے ۱۱ کا ہندسہ اس طرح لکھتے ہیں ۱۱ کا حاصل جمع ایک اب جو حاصل جمع ایک بچا ہے اسے دہائی کے ہندسہ میں جوڑیں گے یعنی حاصل جمع ۱+۲+۳ = ۶

(۱) ۲۵
۳۶
۶۱

اب اس مثال کو دیکھو ۵۶۷ اکائی کے ہندسہ میں ۵+۴ = ۹
۶۵۴ دہائی کے ہندسہ میں ۶ + ۵ = ۱۱ یعنی ۱۱ کا حاصل جمع ایک سیکڑہ میں اب یوں جوڑیں گے حاصل

۱+۷+۶ = ۱۴

یہاں سیکڑہ میں جمع کا کام تمام ہوا اس لئے ۱۴ پورا لکھ دیں گے اب حاصل جمع کچھ بھی نہیں بچتا اس لئے

اب سوال ایسے مکمل ہوگا

۵۶۷
\+ ۴۵۶
۱۴۱۹

مشق نمبر ۳

(۱) ۳۲	(۲) ۳۴	(۳) ۸۹	(۴) ۳۵	(۵) ۲۴	(۶) ۴۵
۴۵	۵۶	۱۲	۷۹	۸۶	۷۸
\+ ۶۷	\+ ۸۷	\+ ۳۴	\+ ۱۳	\+ ۰۴	\+ ۲۶

(۷)	(۸)	(۹)	(۱۰)	(۱۱)	(۱۲)
۴۵	۶۴	۷۶	۶۵	۱۸	۷۵
۷۶	۲۸	۹۸	۸۷	۳۲	۱۹
۲۸ +	۳۶ +	۱۰ +	۹۲	۷۵ +	۲۳ +

(۱۳)	(۱۴)	(۱۵)	(۱۶)
۶۵	۷۶	۳۱	۳۲
۸۷	۲۸	۷۵	۶۵
۱۹ +	۶۴ +	۲۹ +	۴۸ +

(۱۷)	(۱۸)	(۱۹)	(۲۰)
۷۶	۲۹	۱۹	۱۵
۹۸	۵۳	۲۹	۲۶
۴۲ +	۸۷ +	۳۹ +	۳۹ +

(۲۱)	(۲۲)	(۲۳)	(۲۴)
۸۷	۴۲	۳۲	۸۷
۳۹	۸۶	۴۵	۱۹
۷۵ +	۳۰ +	۶۷ +	۳۲ +

جمع کرو:-

(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)
۳۲۱	۷۸۹	۶۴۲	۷۶۹	۷۶۸
۴۳۲	۶۷۸	۸۶۴	۹۰۸	۹۰۸
۵۴۳	۵۶۷	۸۰۶	۷۸۹	۷۸۹

(۶) ۸۹۹
۵۶۷
۲۳۴

(۷) ۴۳۲
۵۴۳
۶۵۴

(۸) ۵۳۱
۷۵۳
۹۷۵

(۹) ۶۷۸
۵۶۷
۴۵۶

(۱۰) ۸۶۴
۸۰۶
۴۲۰

(۱۱) ۸۷۹
۹۰۹
۶۷۸

(۱۲) ۸۷۸
۹۰۹
۶۷۸

(۱۳) ۵۴۳
۶۵۴
۷۶۵

(۱۴) ۲۱۹
۵۴۳
۸۷۶

(۱۵) ۷۵۳
۹۷۵
۱۹۷

(۱۶) ۴۵۶
۳۴۵
۲۳۴

(۱۷) ۸۰۶
۲۰۸
۴۲۰

(۱۸) ۹۸۹
۸۹۰
۵۶۷

(۱۹) ۶۵۴
۷۶۵
۸۷۶

(۲۰) ۹۰۹
۷۸۹
۴۵۶

(۲۱) ۳۲۹
۶۵۴
۹۸۷

(۲۲) ۹۷۵
۱۹۷
۳۱۹

(۲۳) ۵۶۷
۶۵۴
۳۴۵

(۲۴) ۲۸۰
۶۴۲
۸۶۴

(۲۵) ۷۶۵
۸۷۶
۹۸۷

(۲۶) ۴۳۸
۷۶۵
۹۰۸

(۲۷) ۸۹۹
۵۶۷
۲۳۴

(۲۸) ۴۳۹
۷۶۵
۹۸۰

(۲۹) ۱۹۷
۳۱۹
۵۳۱

(۳۰) ۳۴۵
۲۳۴
۱۲۳

(۳۱)	(۳۲)	(۳۳)	(۳۴)	(۳۵)
۸۷۶	۹۸۸	۵۴۸	۲۱۸	۵۴۹
۹۸۷	۸۹۰	۸۷۶	۵۴۳	۸۷۶
۸۹۸	۵۶۷	۹۰۹	۸۷۶	۹۰۹

(۳۶)	(۳۷)	(۳۸)	(۳۹)	(۴۰)
۳۱۹	۹۸۷	۹۰۹	۹۰۸	۶۵۸
۵۳۱	۸۹۸	۸۰۸	۷۸۹	۹۸۷
۷۵۳	۷۸۹	۷۰۷	۴۵۶	۸۹۰

(۴۱)	(۴۲)
۳۲۸	۶۵۹
۶۵۴	۹۸۷
۹۸۷	۹۸۰

سبق نمبر ۵

متفرق سوالات:-

(۱) شبنم کے پاس پانچ گڑیاں تھیں صبیحہ نے اسے دو گڑیاں اور دیدیں تو شبنم کے پاس اب کتنی گڑیاں ہیں؟

(۲) شاہین کے پاس پانچ آم تھے اسکے بڑے بھائی طارق نے اسکو مزید چھ آم اور دیدیئے تو اب شاہین کے پاس کتنے آم ہوئے؟

(۳) تمہارے گھر میں تین مرغیاں تھیں تمہارے یہاں کچھ مہمان آنے والے

تھے اس لئے تمہارے ابو بازار سے دو اور مرغیاں خرید لائے تو اب تمہارے گھر میں مرغیوں کی تعداد کتنی ہو گئیں؟

(۴) حنا کے پاس ۲۵ سیب، ہما کے پاس ۳۴ سیب ہیں تو اب بتاؤ دونوں کے پاس کل کتنے سیب ہوئے؟

(۵) شگفتہ مغرب کی نماز میں ۳ رکعت فرض، ۲ رکعت سنت اور ۲ رکعت نفل نماز پڑھی تو بتاؤ شگفتہ نے مغرب کی نماز میں کل کتنی رکعت نماز پڑھی؟

(۶) کسی درخت پر ۲۱۲ چڑیاں بیٹھی ہیں، ۳۱۷ چڑیاں اور اس درخت پر آ بیٹھیں تو درخت پر کل چڑیوں کی تعداد کتنی ہوئی؟

(۷) عنبر روز صبح قرآن شریف کی تلاوت کرتی ہے پہلے دن ۵ رکوع، دوسرے دن ۵ رکوع اور تیسرے دن ۶ رکوع قرآن شریف کی تلاوت کی تو ان تین دنوں میں اس نے کل کتنے رکوع تلاوت کی؟

(۸) ایک مہاجن دیہات میں دھان خریدنے گیا۔ اس نے ایک کسان سے چھ کوئنٹل دھان خریدا، دوسرے کسان سے ۱۳ کوئنٹل اور تیسرے کسان سے ۲۵ کوئنٹل دھان خریدے تو اب مہاجن کے پاس کل کتنے کوئنٹل دھان ہوئے؟

(۹) ایک بزاز کے پاس ۲۴ میٹر مارکین، ۳۵ میٹر ململ، ۴۶ میٹر ڈوریا اور ۵۷ میٹر پاپلین کے کپڑے ہیں تو بتاؤں اس بزاز کے پاس کل کتنے میٹر کپڑے ہیں؟

(۱۰) رمضان کے مہینے میں خلعت دو روزہ رکھی، نیلم پانچ روزہ، پروین چار روزہ، بتول چھ روزہ رکھی تو بتاؤ سبھوں نے مل کر کل کتنے روزے رکھے؟

(۱۱) ۲۷ رمضان المبارک کے دن تمہارے ابا نے ۶۲ ساڑیاں، ۲۵ لنگیاں، ۱۷

کمبل اور ۵ دریاں ضرورتمند مساکین میں تقسیم کیں تو بتاؤ انہوں نے مجموعی طور پر کتنے عدد کپڑے تقسیم کئے؟

(۱۲) تمہاری امی عشاء کی نماز پڑھنے بیٹھیں پہلے انہوں نے چار رکعت سنت پھر چار رکعت فرض دو رکعت سنت، دو رکعت نفل، تین رکعت وتر اور دو رکعت نفل نمازیں پڑھیں تو بتاؤ انہوں نے عشاء کی نماز میں کل کتنی رکعت نمازیں پڑھیں؟

(۱۳) انتیس۔ انتالیس، انچاس اور انسٹھ کا حاصل جمع کیا ہوگا؟

(۱۴) ننانوے، نواسی، انہتر اور انسٹھ کا حاصل جمع کیا ہوگا؟

☆☆☆

باب چہارم

تفریق یا گھٹاؤ کا بیان

اب تک تم نے دیکھا ہے کہ جوڑنے سے تعداد بڑھ جاتی ہے۔ مگر یاد رکھو گھٹانے سے تعداد کم ہو جاتی ہے۔ ساتھ ہی یہ بھی یاد رکھو کہ زیادہ سے کم گھٹتا ہے۔ کم سے زیادہ نہیں۔ کسی بڑے عدد سے کسی چھوٹے عدد کے گھٹنے کے عمل کو تفریق یا گھٹاؤ کہتے ہیں۔ جس طرح جمع کا نشان (+) تھا اسی طرح تفریق کا نشان (-) ہے

مثال (۱) ۵ میں سے ۳ کو گھٹاؤ

```
  ۵
- ۳
----
  ۲
```

یا ۵ - ۳ = ۲

مثال (۲) ۲۵-۹=۱۶

```
  ۲۵
-  ۹
-----
  ۱۶
```

نوٹ:- تفریق یا گھٹانے کا نشان "-" دو عددوں کے درمیان میں آتا ہے۔

سبق نمبر ۶

تفریق کرو:-

(۱) ۳ - ۲ ____
(۲) ۴ - ۲ ____
(۳) ۵ - ۱ ____
(۴) ۵ - ۲ ____
(۵) ۵ - ۳ ____
(۶) ۷ - ۲ ____

(۷) ۶ - ۲ ____
(۸) ۹ - ۰ ____
(۹) ۸ - ۱ ____
(۱۰) ۹ - ۶ ____
(۱۱) ۷ - ۳ ____
(۱۲) ۴ - ۳ ____

(۱۳) ۶   (۱۴) ۸   (۱۵) ۹   (۱۶) ۸   (۱۷) ۹   (۱۸) ۷
- ۳   - ۵   - ۲   - ۲   - ۷   - ۴

(۱۹) ۶   (۲۰) ۷   (۲۱) ۸   (۲۲) ۹   (۲۳) ۸   (۲۴) ۹
- ۴   - ۵   - ۶   - ۳   - ۳   - ۸

(۲۵) ۶   (۲۶) ۶   (۲۷) ۷   (۲۸) ۸   (۲۹) ۹   (۳۰) ۸
- ۵   - ۳   - ۶   - ۷   - ۴   - ۴

(۳۱) ۷   (۳۲) ۴   (۳۳) ۶   (۳۴) ۶   (۳۵) ۷   (۳۶) ۹
- ۱   - ۲   - ۴   - ۱   - ۱   - ۵

(۳۷) ۷   (۳۸) ۹   (۳۹) ۴   (۴۰) ۶   (۴۱) ۶   (۴۲) ۷
- ۲   - ۹   - ۱   - ۵   - ۲   - ۲

سبق نمبر ۷

گھٹاؤ:-

(۱) ۹۹   (۲) ۶۶   (۳) ۹۸   (۴) ۹۷   (۵) ۸۹   (۶) ۸۹
۲۱   ۳۲   ۳۲   ۶۵   ۱۴   ۳۴

(۷) ۸۸   (۸) ۹۹   (۹) ۶۶   (۱۰) ۹۸   (۱۱) ۹۷   (۱۲) ۸۹
۵۴   ۳۲   ۴۳   ۴۳   ۷۶   ۱۵

(۱۳) ۹۶	(۱۴) ۸۸	(۱۵ ۹۹	(۱۶) ۶۶	(۱۷) ۹۸	(۱۸) ۹۶
۲۳	۶۵	۴۳	۵۴	۵۴	۱۲
(۱۹) ۸۹	(۲۰) ۹۶	(۲۱) ۸۸	(۲۲) ۹۹	(۲۳) ۵۵	(۲۴) ۹۸
۴۵	۳۴	۷۶	۵۴	۲۱	۶۵
(۲۵) ۹۸	(۲۶) ۸۹	(۲۷) ۹۶	(۲۸) ۷۷	(۲۹) ۹۹	(۳۰) ۵۵
۷۶	۵۶	۴۵	۲۱	۶۵	۳۲
(۳۱) ۵۵	(۳۲) ۹۸	(۳۳) ۸۹	(۳۴) ۹۶	(۳۵) ۷۷	(۳۶) ۹۹
۴۳	۸۷	۶۷	۵۶	۳۲	۷۶
(۳۷) ۹۹	(۳۸) ۴۴	(۳۹) ۹۷	(۴۰) ۸۹	(۴۱) ۸۹	(۴۲) ۷۷
۸۷	۲۱	۲۱	۷۸	۱۲	۴۳
(۴۳) ۷۷	(۴۴) ۸۸	(۴۵) ۴۴	(۴۶) ۹۷	(۴۷) ۸۵	(۴۸) ۸۹
۵۴	۲۱	۳۲	۳۲	۴۳	۲۳
(۴۹) ۸۹	(۵۰) ۷۷	(۵۱) ۸۸	(۵۲) ۳۳	(۵۳) ۹۷	(۵۴) ۸۵
۲۲	۶۵	۳۲	۲۱	۴۳	۲۳
(۵۵) ۸۵	(۵۶) ۸۹	(۵۷) ۶۶	(۵۸) ۸۸	(۵۹) ۸۹	(۶۰) ۹۷
۳۴	۲۳	۲۱	۴۳	۲۱	۵۴

سبق نمبر ۸

تفریق کرو:-

(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)	(۶)
۹۸۷	۸۱۲	۱۲۳	۹۱۲	۸۰۰	۶۰۰
۲۳	۳۴۵	۵۴	۳۴۵	۱۳۵	۱۲۵

(۷)	(۸)	(۹)	(۱۰)	(۱۱)	(۱۲)
۸۶۷	۷۸۶	۸۲۳	۲۳۴	۹۲۳	۸۰۰
۷۸۹	۱۲۳	۴۵۶	۶۵	۴۵۶	۲۴۶

(۱۳)	(۱۴)	(۱۵)	(۱۶)	(۱۷)	(۱۸)
۹۰۱	۸۷۸	۸۷۶	۸۳۴	۳۴۵	۹۳۴
۶۴۲	۷۸۹	۱۲۳	۵۶۷	۱۷۶	۵۶۷

(۱۹)	(۲۰)	(۲۱)	(۲۲)	(۲۳)	(۲۴)
۹۴۵	۹۰۲	۸۹۸	۷۶۵	۸۴۵	۴۵۶
۶۷۸	۷۵۳	۷۶۵	۱۲۳	۶۷۸	۲۸۷

(۲۵)	(۲۶)	(۲۷)	(۲۸)	(۲۹)	(۳۰)
۷۶۵	۹۵۶	۹۰۳	۸۸۷	۶۵۴	۸۵۶
۳۰۱	۳۲۱	۸۶۴	۲۴۶	۱۲۳	۷۸۹

(۳۱)	(۳۲)	(۳۳)	(۳۴)	(۳۵)	(۳۶)
۷۰۱	۷۶۵	۹۶۷	۹۰۴	۸۸۶	۵۴۳
۴۳۲	۴۰۲	۳۲۱	۷۶۵	۳۵۷	۱۲۳

(۳۷)	(۳۸)	(۳۹)	(۴۰)	(۴۱)
۹۱۲	۷۰۲	۷۶۵	۹۷۸	۲۳۴
۴۶۸	۵۴۳	۴۰۳	۴۳۲	۱۲۳

(۴۲) ۸۷۶ (۴۳) ۹۲۳ (۴۴) ۹۲۳ (۴۵) ۷۰۳ (۴۶) ۳۴۵
۲۳۴ ۵۷۹ ۴۶۸ ۶۵۴ ۳۲۱

(۴۷) ۹۸۹ (۴۸) ۸۰۱ (۴۹) ۸۰۰ (۵۰) ۹۲۳ (۵۱) ۴۵۶
۲۶۴ ۲۳۴ ۴۶۸ ۶۸۴ ۳۲۱

(۵۲) ۷۶۷ (۵۳) ۷۰۴ (۵۴) ۵۶۷ (۵۵) ۷۰۹ (۵۶) ۵۶۷
۲۹۷ ۵۶۷ ۲۹۸ ۱۲۴ ۳۲۱

(۵۷) ۸۰۰ (۵۸) ۹۵۴ (۵۹) ۹۲۳ (۶۰) ۷۰۵
۲۴۶ ۱۵۷ ۵۶۷ ۶۷۸

سبق نمبر ۹

متفرق سوالات:-

(۱) امتحان میں فردوس کو دس سوالات حل کرنے تھے اس نے چھ حل کئے تو اسے اور کتنے سوالات حل کرنے باقی رہ گئے؟

(۲) تمہارے پاس پانچ گڑیاں تھیں تم نے اپنی چھوٹی بہن نیلم کو دو گڑیاں دیدیں تو اب تمہارے پاس کتنی بچیں؟

(۳) ذیشان نے تھیلی سے ایک مٹھی کوڑی نکالی اور پوچھا "بتاؤ میری مٹھی میں کتنی کوڑی ہے؟ تم نے انداز سے بتایا بیس لیکن جب گن کر دیکھا گیا تو وہ ۲۵

تھے۔تو بتاؤ تم نے کتنے کم بتائے؟

(۴) اپنے والدین کے ساتھ دیگھا گھومتے وقت شبنم اور صبیحہ دریا کنارے سے چمکیلے پتھر لائے شبنم تیرہ اور صبیحہ نو پتھر لائی تو بتاؤ صبیحہ کتنے کم پتھر لائی؟

(۵) تمہارے پاس ۶۳ روپئے ہیں تمہیں اور کتنے روپئے دینے سے ایک سو روپئے ہو جائیں گے؟

(۶) ذیشان بازار میں ایک درجن کیلے خریدا اور اپنے دوستوں میں تقسیم کرنے کے بعد اسکے پاس تین کیلے بچے تو اس نے دوستوں میں کتنے کیلے تقسیم کئے؟

(۷) تعطیل کلاں میں تمہیں ۱۲۵ سوالات حل کرنے کو دیا گیا۔ چھٹیوں میں تم نے سارا وقت کھیل کود کو میں برباد کر دئے اور بہت تھوڑے سوالات حل کئے۔ اسکول کھلنے میں ابھی ۲ دن باقی تھے جب تم نے دیکھا کہ فقط ۲۹ سوالات حل ہوئے ہیں تو بتاؤ کہ تمہیں اور کتنے سوالات حل کرنے باقی رہ گئے ہیں؟

(۸) پچھلی برسات میں سیلاب آیا تھا جس میں گاؤں کے گاؤں بہہ گئے تھے بہت سے مویشی بھی مارے گئے تمہاری ۱۵ بکریاں تھیں جن میں چھ بچ رہی ہیں تو بتاؤ تمہارے پاس اب کتنی بکریاں ہوں کہ وہ پھر ۱۵ ہو جائیں؟

(۹) ایک ٹوکری میں ۷۵ آم تھے جب اسے کھولا گیا تو اندر ۱۶ آم سڑے تھے تو بتاؤ کتنے اچھے آم تھے؟

(۱۰) طارق کو بورڈ پر نواسی لکھنے کو کہا گیا لیکن اس نے اناسی لکھا تو بتاؤ اس نے کتنا کم زیادہ لکھا؟

(۱۱) تمہارے ابا کی عمر ۵۹ سال ہے تم ان سے ۴۳ سال چھوٹے ہو تو تمہاری موجودہ عمر کتنی ہے؟

(۱۲) شاہین عنبر سے چار سال بڑی ہے اگر شاہین پندرہ سال کی ہے تو عنبر کی عمر کیا ہے؟

(۱۳) تین لڑکیوں کی مجموعی عمر تیس سال ہے اگر دو لڑکیاں بالترتیب ۱۱ اور ۱۲ سال کی ہے تو تیسری لڑکی کی عمر بتاؤ؟

(۱۴) ۱۹۸۶ء میں تمہارے ابا کی عمر کیا تھی جب کہ موجودہ عمر ۱۹۹۹ء میں چوالیس سال ہے؟

(۱۵) عصر کی نماز میں کل ۸ رکعت پڑھی جاتی ہیں چار رکعت سنت پڑھنے کے بعد اور کتنی رکعت نماز باقی رہ گئی؟

(۱۶) شبنم تیس پارہ قرآن مجید سے ۲۱ پارہ تلاوت کر چکی ہے اب سے مزید کتنے پارہ پڑھنے رہ گئے؟

(۱۷) جمعہ کی نماز میں کل ۱۶ رکعت نماز پڑھی جاتی ہے۔ ۲ رکعت داخل مسجد، ۴ رکعت سنت اور دو رکعت فرض نمازیں پڑھنے کے بعد اور کتنی رکعت نماز باقی رہ گئی؟

(۱۸) ۸۲ اور ۲۸ کا فرق بتاؤ؟

(۱۹) ۹۸ سے بالترتیب ۲۵ اور ۶۵ گھٹانے کے بعد باقی بچے؟

(۲۰) پانچ آدمی کی عمر ۱۲۶ سال ہے اگر چار آدمیوں کی مجموعی عمر ۱۰۱ برس ہو تو پانچواں شخص کی عمر کیا ہوگی؟

☆☆☆

سبق نمبر ۱۰

معروضی سوالات:-

درست جواب چن کر باکس کے خانے میں لکھو

نمبر	سوال	جواب	خانہ
(۱)	۲ + ۳	=۵، ۶	
(۲)	۴ + ۵	=۸، ۹	
(۳)	۹ - ۳	=۷، ۶	
(۴)	۵ + ۳	=۸، ۹	
(۵)	۵ - ۴	=۱، ۲	
(۶)	تین - دو	=ایک، دو	
(۷)	چار + پانچ	=آٹھ، نو	
(۸)	پانچ لڑکیاں - دو لڑکیاں	=تین لڑکیاں، دو لڑکیاں	
(۹)	چار نل + ۳ نل	=سات نل، آٹھ نل	
(۱۰)	۴ آم + ۱۰ آم	=۱۲ آم، ۱۴ آم	
(۱۱)	۸ چڑیاں + ۵ چڑیاں	=۱۳ چڑیاں، ۱۱ چڑیاں	
(۱۲)	۲ مرد + تین عورتیں + دو بچے	=سات، آٹھ	
(۱۳)	۲۰ + ۱۵ + ۵	=۴۵، ۴۰	
(۱۴)	۳۰ + ۳۱ + ۳۲	=۹۲، ۹۳	
(۱۵)	۱۲ + ۸ + ۲	=۲۳، ۲۲	
(۱۶)	۱۵ + ۷ + ۳	=۲۵، ۲۶	
(۱۷)	۱۶ + ۱۷ + ۱۸	=۵۳، ۵۱	
(۱۸)	۴۴ + ۵۵ + ۶۶	=۱۰۶، ۱۶۵	
(۱۹)	۷۵ + ۸۰ + ۸۵	=۴۲۰، ۲۴۰	
(۲۰)	۹۳ + ۳۹ + ۱۸	=۱۵۰، ۱۵۵	

(۲۱) ۶۵-۳۵ = ۳۰، ۳۵

(۲۲) ۷۶-۲۸ = ۸۴، ۴۸

(۲۳) ۲۱۲-۱۹۹ = ۱۳، ۱۱۳

(۲۴) ۸۴-(۱۳+۴۱) = ۴۰، ۳۰

(۲۵) ۲۱۹-(۱۰۰+۵۱) = ۸۶، ۶۸

(۲۶) (۴۳۰+۷۰)-۲۲۵ = ۲۵۵، ۲۲۵

(۲۷) (۴۱۸+۲۱۲)-۲۳۰ = ۴۰۰، ۵۰۰

(۲۸) ۵۷۲-۲۸۹ = ۳۳۳، ۲۸۳

سبق نمبر ۱۱

عملی سوالات:-

تم نے اب تک جمع یا جوڑ کے نشان '+' کو اور تفریق یا گھٹاؤ کے نشان '-' کو اور برابر کا نشان '=' کو اچھی طرح سمجھ لیا ہے۔ اب سوالات کو غور سے پڑھ کر خالی خانوں میں صحیح عدد اور نشان رکھو پھر جو بھی حاصل جمع یا حاصل تفریق جواب آئے برابر '=' کے نشان کے بعد صحیح جواب لکھو

(۱) زیبا کو باجی نے دس سوالات حل کرنے کو دئے، اس نے چار سوالات حل کئے تو اسے اور کتنے سوالات حل کرنا باقی ہے؟

۱۰ ☐ ۴ = ☐

(۲) زینب اپنے ابا سے کورس کی تین کتابیں مانگی تھی۔ اسکے ابا اسے پانچ کتابیں لاکر دئے تو بتاؤ اسے کتنی زیادہ کتابیں ملیں؟

۵ ☐ ۳ = ☐

(۳) زبیدہ اپنی سہیلی سے بولی کہ پورب کی طرف اسکی آٹھ بیگھہ زمین ہے اور پچھم کی طرف چھ بیگھہ زمین ہے۔ بتاؤ زبیدہ کے پاس کل کتنی بیگھہ زمین ہے؟

۸ ☐ ۶ = ☐

(۴) تمہاری ممی نے آٹھ چاکلیٹ دے کر کہا'' اپنی بہن حنا کو دے کر کھانا، تم نے اپنی بہن کو تین چاکلیٹ دئے تو تم نے کتنے چاکلیٹ کھائے؟

۸ ☐ ۳ = ☐

(۵) زاہدہ کے بطخوں نے کل پانچ انڈے دیئے تھے آج دو انڈے اور دیئے۔ دو دنوں میں زاہدہ کے پاس کتنے انڈے ہوئے؟

۵ ☐ ۲ = ☐

(۶) تمہارے باغ میں پندرہ گلاب کے پھول کھلے ہیں۔ اسکول کے استاد کو دینے کیلئے تم آٹھ پھول لے آئے ہو تو ابھی باغ میں کتنے پھول باقی ہیں؟

۱۵ ☐ ۸ = ☐

(۷) تم اپنے بھائی کے ساتھ مچھلی پکڑنے تالاب پر گئے۔ تم نے سترہ مچھلیاں پکڑیں اور تمہارے بھائی نے اکیس مچھلیاں پکڑیں۔ تم لوگوں نے کتنی مچھلیاں پکڑی تھیں؟

۱۷ ☐ ۲۱ = ☐

(۸) تمہارے باغ میں گلاب کے چھ، جوہی کے آٹھ اور چمیلی کے نو پھول کے گملے ہیں تو تمہارے باغ میں کل کتنے پھول کے گملے ہیں؟

۶ ☐ ۸ ☐ ۹ = ☐

(۹) تمہارے گاؤں میں پانی کے تین ٹیوب ویل تھے الکشن کی آمد پر حکمراں جماعت نے دو ٹیوب ویل اور لگا دئے، تو گاؤں میں اب کتنے ٹیوب ویل

ہوئے؟

۳ ☐ ۲ = ☐

(۱۰) تمہارے پاس بارہ گڑیاں ہیں اور تمہاری سہیلی کے پاس سات گڑیاں ہیں تو تمہارے پاس کتنی گڑیاں زیادہ ہیں؟

۱۲ ☐ ۷ = ☐

(۱۱) نور عائشہ کی عمر چودہ سال ہے اسکی بڑی بہن اس سے پانچ سال بڑی ہے بڑی بہن کی موجودہ عمر بتاؤ؟

۱۴ ☐ ۵ = ☐

(۱۲) قرۃ العین کی عمر دس سال ہے۔ اسکی بڑی بہن نور العین کی عمر اٹھارہ سال ہے کتنے سالوں بعد قرۃ العین اٹھارہ سال کی ہو جائیگی

۱۸ ☐ ۱۰ = ☐

(۱۳) تمہاری امی نے تمہیں بازار سے سودا سلف خریدنے کیلئے پچاس روپے کا ایک نوٹ دیا۔ بازار سے لوٹ کر تم نے اپنی امی کو چھ روپے واپس کیے تو تم بازار سے کتنے روپے کا سامان خریدے؟

۵۰ ☐ ۶ = ☐

(۱۴) ایک کسان بازار جا کر ۲۳۷ روپے کا کھاد اور ۶۱۳ روپے کا بیج خریدا۔ اس کے کل کتنے روپے خرچ ہوئے

۲۳۷ ☐ ۶۱۳ = ☐

(۱۵) عید کی خریداری کے لئے تمہارے ابو نے تمہیں ۵۰۰ روپے دئے اور کہا "اپنی امی کیلئے ایک اچھی ساڑی خرید کر باقی رقم واپس کر دو گے۔ تم نے ۱۴۹ روپئے شام کو واپس کئے تو ساڑی کی قیمت بتاؤ؟

۵۰۰ ☐ ۱۴۹ = ☐

(۱۶) تم نے ۲۲۵ روپئے کے جوتے اور ۳۵ روپئے کے موزے خریدنے کے بعد دیکھا کہ تمہارے پاس ابھی بھی ۲۴۰ روپئے بچ رہے ہیں۔ تو تمہارے پاس کتنے روپئے تھے؟

۲۲۵ ☐ ۳۵ ☐ ۲۴۰ =

(۱۷) تمہاری جماعت میں اڑتالیس طلبہ ہیں دوسری جماعت میں اکتالیس اور تیسری جماعت میں انتیس طلبا و طالبات ہیں تو تینوں جماعت میں کل کتنے طلبہ و طالبات ہوئے؟

اڑتالیس ☐ اکتالیس ☐ انتیس = طلبہ و طالبات ☐

(۱۸) تمہارے ابو نے چاکلیٹ کے بکس سے ۳۶ چاکلیٹ تم بھائی بہنوں میں بانٹ دیا اگر ۱۸ چاکلیٹ بکس میں باقی بچے ہوں تو بکس میں پہلے کتنے چاکلیٹ تھے؟

۳۶ ☐ ۱۸ = ☐

(۱۹) شکیلہ کو کالے تختے پر بیاسی لکھنے کو کہا گیا اس نے اٹھائیس لکھا تو بتاؤ اس نے کتنا کم لکھا؟

بیاسی ☐ اٹھائیس = ☐

(۲۰) شکیل نے ایک گائے ۹۸۵ روپئے میں خرید کر ۸۸۹ روپئے میں فروخت کر دیا تو بتاؤ اسے کتنا نقصان ہوا؟

۹۸۵ ☐ ۸۸۹ = ☐

(۲۱) جمیل ایک ماہ میں ۷۸۶ روپئے کماتا ہے اور ۵۶۸ روپئے خرچ کرتا ہے تو اسکی ماہانہ بچت بتاؤ؟

۷۸۶ ☐ ۵۶۸ = ☐

(۲۲) تمہاری عمر گیارہ سال ہے کتنے سال بعد تم اٹھارہ سال کے ہو جاؤ گے؟

۱۸ ☐ ۱۱ = ☐

(۲۳) انجم تم سے پانچ سال چھوٹی ہے۔ انجم کی موجودہ عمر تیرہ سال ہے تو تمہاری عمر کتنی ہے؟

۵ ☐ ۱۳ = ☐

(۲۴) ثریا شگفتہ سے ۹ سال بڑی ہے جب شگفتہ کی عمر بیس سال کی ہوگی تو اس وقت ثریا کی عمر کیا ہوگی؟

۹ ☐ ۲۰ = ☐

(۲۵) عنبر عارفہ سے پانچ سال بڑی ہے جب عنبر کی عمر بیس سال ہوگی تو اس وقت عارفہ کی عمر کیا ہوگی؟

۲۰ ☐ ۵ = ☐

(۲۶) کل ساری رات لوڈ شیڈنگ تھی تمہارے گھر میں بیس موم بتیاں تھیں صبح کو دیکھا گیا کہ اب صرف چھ موم بتیاں بچی ہیں۔ تو رات کتنی موم بتیاں جلیں؟

۲۰ ☐ ۶ = ☐

(۲۷) تمہارے باغ میں ۴۲ گلاب پھول کے پودے تھے۔ کل اچانک ایک گائے باڑھ کو توڑ کر اندر آئی اور کچھ پودے چر گئی۔ تم نے بعد میں دیکھا کہ صرف ۱۶ پودے بچے ہیں گائے کتنے پودے چری؟

۴۲ ☐ ۱۶ = ☐

(۲۸) تمہارے آم کے باغیچہ میں ۵۶ آم کے پیڑ تھے۔ رات کی آندھی میں ۱۴ پیڑ ٹوٹ گئے تو اب کتنے پیڑ باقی بچے؟

۵۶ ☐ ۱۴ = ☐

(۲۹) ہفتے میں سات دن ہوتے ہیں اس ہفتہ چار دن پڑھائی ہوئی تو کتنے دن چھٹی تھی؟

۷ ☐ ۴ = ☐

(۳۰) چوبیس گھنٹے کا دن رات ہوتا ہے آٹھ گھنٹے تم نے اسکول میں گذارے اور تین گھنٹے ہوم ورک میں صرف کئے پڑھائی کے بعد تمہارے پاس کتنے گھنٹے وقت بچے؟

۲۴ ☐ ۸ ☐ ۳ = ☐

ضرب کا بیان

بار بار جوڑنے یا جمع کرنے کے مختصر عمل کو ضرب کہتے ہیں۔ "×" ضرب کا نشان ہے۔ جب یہ نشان دو عددوں کے درمیان ہوتا ہے تو اسے ضرب کر دیتے ہیں۔ حاصل ضرب ہی صحیح جواب ہوتا ہے۔

مثال ۵ + ۵ + ۵ + ۵ + ۵ + ۵ = ۳۰ یہ ایک طویل عمل ہے اگر ہم اسے ضرب کریں تو بہت آسان ہو جائیگا۔ جیسے ۵ عدد کو ۵ سے ضرب کر دیں تو حاصل ضرب (۵×۵) = ۲۵ ہوگا تو صحیح جواب ہے

حساب میں ہی نہیں بلکہ عملی زندگی میں بھی پہاڑہ کی ضرورت ہوتی ہے۔ اس لئے ضرب کا حساب بنانے سے قبل تمہیں پہاڑہ کو اچھی طرح یاد کر لینا ہوگا۔

پہاڑہ

ایک سے دس تک کا پہاڑہ

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰
۱۱	۲۲	۳۳	۴۴	۵۵	۶۶	۷۷	۸۸	۹۹	۱۱۰
۱۲	۲۴	۳۶	۴۸	۶۰	۷۲	۸۴	۹۶	۱۰۸	۱۲۰

گیارہ سے بیس تک کا پہاڑہ

۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۲۲	۲۴	۲۶	۲۸	۳۰	۳۲	۳۴	۳۶	۳۸	۴۰
۳۳	۳۶	۳۹	۴۲	۴۵	۴۸	۵۱	۵۴	۵۷	۶۰
۴۴	۴۸	۵۲	۵۶	۶۰	۶۴	۶۸	۷۲	۷۶	۸۰
۵۵	۶۰	۶۵	۷۰	۷۵	۸۰	۸۵	۹۰	۹۵	۱۰۰
۶۶	۷۲	۷۸	۸۴	۹۰	۹۶	۱۰۲	۱۰۸	۱۱۴	۱۲۰
۷۷	۸۴	۹۱	۹۸	۱۰۵	۱۱۲	۱۱۹	۱۲۶	۱۳۳	۱۴۰
۸۸	۹۶	۱۰۴	۱۱۲	۱۲۰	۱۲۸	۱۳۶	۱۴۴	۱۵۲	۱۶۰
۹۹	۱۰۸	۱۱۷	۱۲۶	۱۳۵	۱۴۴	۱۵۳	۱۶۲	۱۷۱	۱۸۰
۱۱۰	۱۲۰	۱۳۰	۱۴۰	۱۵۰	۱۶۰	۱۷۰	۱۸۰	۱۹۰	۲۰۰
۱۲۱	۱۳۲	۱۴۳	۱۵۴	۱۶۵	۱۷۶	۱۸۷	۱۹۸	۲۰۹	۲۲۰
۱۳۲	۱۴۴	۱۵۶	۱۶۸	۱۸۰	۱۹۲	۱۹۴	۲۱۶	۲۲۸	۲۴۰

سبق نمبر ۱۲

ضرب کرو:-(×)

(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)	(۶)
۲	۳	۴	۶	۸	۸
۲	۲	۱	۵	۷	۸

(۷)	(۸)	(۹)	(۱۰)	(۱۱)	(۱۲)
۵	۶	۴	۴	۶	۷
۵	۴	۲	۳	۶	۹

(۱۳)	(۱۴)	(۱۵)	(۱۶)	(۱۷)	(۱۸)
۳	۵	۶	۵	۴	۶
۴	۶	۳	۲	۳	۷

(۱۹) ۴	(۲۰) ۳	(۲۱) ۵	(۲۲) ۶	(۲۳) ۶	(۲۴) ۴
۵	۵	۷	۲	۳	۴

(۲۵) ۶	(۲۶) ۴	(۲۷) ۳	(۲۸) ۵	(۲۹) ۶	(۳۰) ۷
۸	۶	۶	۸	۱	۴

(۳۱) ۵	(۳۲) ۶	(۳۳) ۴	(۳۴) ۳	(۳۵) ۸	(۳۶) ۵
۴	۹	۷	۷	۲	۹

(۳۷) ۸	(۳۸) ۵	(۳۹) ۷	(۴۰) ۹	(۴۱) ۳	(۴۲) ۹
۲	۳	۲	۲	۸	۹

(۴۳) ۸	(۴۴) ۸	(۴۵) ۳	(۴۶) ۷	(۴۷) ۴	(۴۸) ۳
۵	۳	۳	۳	۸	۹

(۴۹) ۷	(۵۰) ۳	(۵۱) ۷	(۵۲) ۵	(۵۳) ۷	(۵۴) ۴
۶	۲	۸	۲	۴	۹

(۵۵) ۸	(۵۶) ۷	(۵۷) ۸	(۵۸) ۸	(۵۹) ۵	(۶۰) ۷
۹	۷	۶	۴	۱	۵

سبق نمبر ۱۳

حاصل ضرب معلوم کرو:-

(۱)	۱×۱=	۱×۲=	۱×۳=	۱×۴=	۱×۵=	۱×۶=
(۲)	۱×۷=	۱×۸=	۱×۹=	۲×۱=	۲×۲=	۲×۳=
(۳)	۲×۴=	۲×۵=	۲×۶=	۲×۷=	۲×۸=	۲×۹=
(۴)	۳×۱=	۳×۲=	۳×۳=	۳×۴=	۳×۵=	۳×۶=
(۵)	۳×۷=	۳×۸=	۳×۹=	۴×۱=	۴×۲=	۴×۳=
(۶)	۴×۴=	۵×۲=	۵×۳=	۵×۴=	۵×۵=	۵×۶=
(۷)	۴×۵=	۵×۷=	۶×۴=	۶×۵=	۶×۶=	۶×۷=
(۸)	۴×۶=	۵×۸=	۶×۸=	۶×۹=	۷×۶=	۷×۷=
(۹)	۴×۷=	۵×۹=	۷×۱=	۷×۵=	۸×۲=	۸×۳=
(۱۰)	۴×۸=	۶×۱=	۷×۲=	۷×۸=	۸×۴=	۸×۷=
(۱۱)	۴×۹=	۶×۲=	۷×۳=	۷×۹=	۸×۵=	۸×۸=
(۱۲)	۵×۱=	۶×۳=	۷×۴=	۸×۱=	۸×۶=	۸×۹=

سبق نمبر ۱۴

حاصل ضرب معلوم کرو:۔

نمبر	سوال	جواب	نمبر	سوال	جواب	نمبر	سوال	جواب
(۱)	=۱×۲×۱		(۲)	=۲×۲×۱		(۳)	=۳×۲×۱	
(۴)	=۴×۲×۱		(۵)	=۷×۲×۳		(۶)	=۶×۲×۳	
(۷)	=۳×۲×۲		(۸)	=۵×۲×۱		(۹)	=۸×۲×۳	
(۱۰)	=۹×۲×۳		(۱۱)	=۴×۲×۲		(۱۲)	=۶×۲×۱	
(۱۳)	=۷×۲×۱		(۱۴)	=۳×۳×۳		(۱۵)	=۵×۲×۲	
(۱۶)	=۶×۲×۲		(۱۷)	=۸×۲×۱		(۱۸)	=۴×۳×۳	
(۱۹)	=۵×۳×۳		(۲۰)	=۷×۲×۲		(۲۱)	=۹×۲×۱	
(۲۲)	=۲×۱×۲		(۲۳)	=۶×۳×۳		(۲۴)	=۸×۲×۲	
(۲۵)	=۹×۲×۲		(۲۶)	=۳×۱×۲		(۲۷)	=۷×۳×۳	
(۲۸)	=۸×۳×۳		(۲۹)	=۲×۲×۳		(۳۰)	=۴×۱×۲	

(۳۱)	□ =۵×۱×۲	(۳۲)	□ =۹×۳×۳	(۳۳)	□ =۳×۲×۳
(۳۴)	□ =۳×۴×۳	(۳۵)	□ =۶×۱×۲	(۳۶)	□ =۲×۴×۳
(۳۷)	□ =۸×۱×۲	(۳۸)	□ =۴×۴×۳	(۳۹)	□ =۷×۱×۲
(۴۰)	□ =۴×۲×۳	(۴۱)	□ =۹×۱×۲	(۴۲)	□ =۵×۴×۳
(۴۳)	□ =۶×۴×۳	(۴۴)	□ =۵×۲×۳	(۴۵)	□ =۲×۲×۲

اب ان مثالوں دیکھو

دو ہندسوں کا ضرب

(الف) ۹۲ × ۸ = ۹۲ = ۹۲ =۸ دونی ۱۶، ۱۶ کا ۶ حاصل جمع ۱

×۸ ۸ ۱+۸×۹=۷۲+۱=۷۳

۷۳۶ جواب =۷۳۶ کل جواب

(ب) ۷۸ × ۶ = ۷۸ = ۷۸ =۶×۸=۴۸، ۴۸ کا ۸ حاصل جمع نمبر ۴

×۶ ۶ ۶×۷+۴=۴۲+۴=۴۶

۴۶۸ =۴۶۸ کل جواب

سبق نمبر ۱۵

ضرب کرو:۔

(۱) ۱۲	(۲) ۱۹	(۳) ۱۳	(۴) ۳۲	(۵) ۴۳	(۶) ۴۸
۲	۲	۹	۳	۴	۸

(۷) ۱۳	(۸) ۱۷	(۹) ۱۱	(۱۰) ۱۴	(۱۱) ۳۳	(۱۲) ۴۴
۲	۵	۳	۲	۴	۵

(۱۳) ۲۲	(۱۴) ۱۴	(۱۵) ۱۸	(۱۶) ۱۲	(۱۷) ۱۵	(۱۸) ۳۴
۲	۲	۶	۳	۳	۵

(۱۹) ۳۵	(۲۰) ۲۳	(۲۱) ۱۵	(۲۲) ۱۹	(۲۳) ۱۲	(۲۴) ۱۶
۶	۳	۲	۷	۴	۴

(۲۵)	(۲۶)	(۲۷)	(۲۸)	(۲۹)	(۳۰)
۳۱	۳۶	۲۴	۱۶	۲۰	۱۲
۶	۷	۴	۲	۸	۵

سبق نمبر ۱۶

حاصل ضرب معلوم کرو:-

(۱)	۵۱ × ۲ =	(۲)	۵۲ × ۳ =	(۳)	۵۳ × ۴ =
(۴)	۵۴ × ۵ =	(۵)	۶۹ × ۴ =	(۶)	۷۷ × ۴ =
(۷)	۶۶ × ۹ =	(۸)	۵۵ × ۶ =	(۹)	۷۰ × ۵ =
(۱۰)	۷۱ × ۶ =	(۱۱)	۶۷ × ۲ =	(۱۲)	۵۶ × ۷ =
(۱۳)	۵۷ × ۴ =	(۱۴)	۷۲ × ۷ =	(۱۵)	۶۸ × ۳ =
(۱۶)	۷۴ × ۹ =	(۱۷)	۵۸ × ۹ =	(۱۸)	۷۳ × ۸ =
(۱۹)	۸۱ × ۷ =	(۲۰)	۷۵ × ۲ =	(۲۱)	۵۹ × ۲ =
(۲۲)	۶۰ × ۳ =	(۲۳)	۸۷ × ۸ =	(۲۴)	۷۶ × ۳ =
(۲۵)	۸۸ × ۴ =	(۲۶)	۶۱ × ۴ =	(۲۷)	۸۶ × ۹ =
(۲۸)	۶۳ × ۶ =	(۲۹)	۸۹ × ۵ =	(۳۰)	۶۲ × ۵ =
(۳۱)	۷۸ × ۵ =	(۳۲)	۶۴ × ۷ =	(۳۳)	۹۱ × ۳ =
(۳۴)	۹۲ × ۵ =	(۳۵)	۷۹ × ۶ =	(۳۶)	۶۵ × ۸ =

سبق نمبر ۱۷

حاصل ضرب معلوم کرو:-

(۱)	۱۱×۲×۲=		(۱۱)	۱۳×۲×۶=	
(۲)	۱۱×۲×۳=		(۱۲)	۱۱×۲×۷=	
(۳)	۱۱×۲×۴=		(۱۳)	۱۳×۲×۸=	
(۴)	۱۱×۲×۵=		(۱۴)	۱۱×۲×۹=	
(۵)	۱۴×۲×۶=		(۱۵)	۱۳×۲×۷=	
(۶)	۱۶×۳×۲=		(۱۶)	۱۴×۲×۸=	
(۷)	۱۳×۲×۵=		(۱۷)	۱۳×۲×۹=	
(۸)	۱۱×۲×۶=		(۱۸)	۱۲×۳×۲=	
(۹)	۱۴×۲×۷=		(۱۹)	۱۲×۳×۳=	
(۱۰)	۱۱×۲×۸=		(۲۰)	۱۴×۲×۹=	

	=۶×۳×۱۲	(۳۲)		=۲×۳×۱۴	(۲۱)
	=۳×۵×۱۶	(۳۳)		=۳×۳×۱۴	(۲۲)
	=۸×۳×۱۲	(۳۴)		=۴×۳×۱۲	(۲۳)
	=۹×۲×۱۵	(۳۵)		=۲×۴×۱۴	(۲۴)
	=۷×۳×۱۲	(۳۶)		=۳×۲×۱۵	(۲۵)
	=۴×۳×۱۶	(۳۷)		=۴×۲×۱۴	(۲۶)
	=۹×۳×۱۲	(۳۸)		=۵×۴×۱۲	(۲۷)
	=۷×۲×۱۵	(۳۹)		=۵×۳×۱۲	(۲۸)
	=۲×۷×۱۶	(۴۰)		=۴×۲×۱۵	(۲۹)
	=۴×۴×۱۶	(۴۱)		=۵×۲×۱۴	(۳۰)
	=۴×۲×۱۳	(۴۲)		=۸×۲×۱۵	(۳۱)

سبق نمبر ۱۸

متفرق سوالات:-

(۱) اگرایک آم کی قیمت ۴روپے ہوتو ۵ آم کی قیمت دریافت کرو؟

(۲) ایک ہفتے میں ۷ دن ہوتے ہیں تو ۳ ہفتے میں کتنے دن ہوں گے؟

(۳) ایک دن رات میں ۲۴ گھنٹے ہوتے ہیں تو تین دن رات میں کتنے گھنٹے ہوں گے؟

(۴) ایک مہینہ میں ۳۰ دن ہوتے ہیں تو چار مہینے میں کتنے دن ہوں گے؟

(۵) ایک سال میں ۱۲ مہینے ہوتے ہیں تو ۵ سال میں کتنے مہینے ہوں گے؟

(۶) ایک مہینے میں ۴ ہفتے ہوتے ہیں تو ۶ مہینے میں کتنے ہفتے ہوں گے؟

(۷) ایک سال میں ۵۲ ہفتے ہوتو ۷ سال میں کتنے ہفتے ہوں گے؟

(۸) ایک آدمی کی ۲ آنکھیں ہوتی ہیں تو ۲۵ آدمیوں کی اکتنی آنکھیں ہوں گی؟

(۹) ایک جماعت میں ۲۸ طلبہ و طالبات ہیں تو چار جماعتوں میں کتنے طلباؤ طالبات ہونگے؟

(۱۰) ایک انگلی میں ۳ پور ہوتے ہیں تو ۶ انگلیوں میں کتنے پور ہوں گے؟

(۱۱) ایک ہاتھ میں ۵ انگلیاں ہوتی ہیں تو ۱۴ ہاتھوں میں کتنی انگلیاں ہوں گی؟

(۱۲) ایک روپیہ میں سو پیسے ہوتے ہیں تو ۸ روپۓ میں کتنے پیسے ہوں گے؟

(۱۳) ایک سیر وزن میں ۱۶ چھٹانگ ہوتے ہیں تو ۳ سیر وزن میں کتنے چھٹانگ ہوں گے؟

(۱۴) ایک من میں ۴۰ سیر ہوتے ہیں تو ۵ من میں کتنے سیر ہوں گے؟

(۱۵) ایک کیلوگرام میں ۱۰۰۰ گرام ہوتے ہیں تو ۳ کیلوگرام میں کتنے گرام ہوں گے؟

(۱۶) ایک میٹر میں ۱۰۰ سینٹی میٹر ہوتے ہیں تو ۸ میٹر میں کتنے سینٹی میٹر ہوں گے؟

(۱۷) ایک لیٹر میں ۱۰ ڈیسی لیٹر ہوتے ہیں تو ۹ لیٹر میں کتنے ڈیسی لیٹر ہوں گے؟

(۱۸) ایک درخت پر ۲۵ پھل ہوں تو ویسے ہی ۱۵ درخت پر کتنے پھل ہوں گے؟

(۱۹) ایک میز پر ۵ کتابیں ہی تو ۵ میزوں پر کتنی کتابیں ہوں گے؟

(۲۰) ایک کتاب میں ۱۲۸ صفحے ہیں اگر ہر صفحہ میں ۱۶ سطر ہوں تو پوری کتاب میں کتنی سطریں ہونگی؟

(۲۱) اگر ایک سبق میں ۴۲ سوالات ہوں تو ۱۷ اسباق میں کتنے سوالات ہوں گے؟

(۲۲) اگر ایک مکان میں ۴ ستون ہوں تو ۱۶ مکان میں کتنے ستون ہوں گے؟

(۲۳) ایک بکری کی چار پیر ہیں تو ۲۱ بکریوں کے کتنے پیر ہوں گے؟

(۲۴) ایک صفحہ قرآن شریف کی تلاوت کرتے ہوئے تمہیں ۷ منٹ لگتے ہیں تو ۵ صفحہ پڑھنے میں کتنا وقت لگے گا؟

(۲۵) ایک وقت کی نماز پڑھنے میں ۲۰ منٹ صرف ہوتے ہیں تو پانچوں وقت کی نماز پڑھنے میں کتنا وقت لگے گا؟

(۲۶) ایک پارہ قرآن شریف کی تلاوت کرنے میں تم اپنے بھائی سے ۵ منٹ پیچھے رہ جاتے ہو تو ۵ پارہ میں کتنے منٹ پیچھے رہو گے؟

(۲۷) رمضان شریف میں روزانہ ۲۰ رکعت تراویح پڑھی جاتی ہے تو ۱۰ دنوں میں کتنی رکعت تراویح پڑھی جائے گی؟

(۲۸) ایک آدمی کا فطرہ ۱۵ روپے ہوں تو ۱۷ آدمیوں کا فطرہ کتنا ہوگا؟

(۲۹) ہر رکعت میں ایک بار سورۃ فاتحہ پڑھا جاتا ہے تو عشاء کی نماز میں کتنی بار سورۃ فاتحہ پڑھا جائیگا؟

(۳۰) ایک ہزار روپے پر ۲۵ روپے زکوٰۃ واجب ہے تو ۲۵ ہزار روپے پر کتنی رقم زکوٰۃ کی واجب ہوگی؟

تقسیم کا بیان

بار بار گھٹانے یا تفریق کرنے کے عمل کو تقسیم کہتے ہیں۔

' ÷ ' یہ تقسیم کا نشان ہے۔ یہ نشان جب کسی دو اعداد کے درمیان ہو تو اسے تقسیم کر دیتے ہیں۔

تقسیم کے سوال میں عموماً چار حصوں کا ذکر آتا ہے۔ تو حسب ذیل ہیں۔

مقسوم :- وہ عدد جسے تقسیم کیا جاتا ہے مقسوم کہلاتا ہے۔

مقسوم = مقسوم علیہ × خارج قسمت + باقی

مقسوم علیہ :- وہ عدد جس سے مقسوم کو تقسیم کرتے ہیں مقسوم علیہ کہلاتا ہے۔

مقسوم علیہ = (مقسوم - باقی) × خارج قسمت

خارج قسمت :- حاصل تقسیم کو خارج قسمت کہتے ہیں

خارج قسمت = (مقسوم - باقی) × مقسوم علیہ

باقی :- تقسیم کرنے کے بعد جو اعداد باقی بچتے ہیں یا بچ جاتے ہیں باقی کہلاتا ہے

باقی = مقسوم - (مقسوم علیہ × خارج قسمت)

مثال (الف) ۲۵ ÷ ۴

مقسوم

خارج قسمت ۶) ۲۵ (۴ مقسوم علیہ

۲۴

۰۱ باقی

جواب = خارج قسمت ۶ باقی ۱

مثال (ب) ۸۶۳ ÷ ۷ مقسوم

مقسوم علیہ ۷) ۸۶۳ (۱۲۳ خارج قسمت

```
 ۷
----
 ۱۶
 ۱۴
----
  ۲۳
  ۲۱
----
  ×۲
----
```

جواب خارج قسمت ۱۲۳ باقی ۲

نوٹ: باقی عدد ہمیشہ مقسوم علیہ سے چھوٹا ہوتا ہے۔

مقسوم

مثال (ج) ۱۹۸۵ ÷ ۸ خارج قسمت ۲۴۸) ۱۹۸۵ (۸ مقسوم علیہ

```
 ۱۶
----
 ۳۸
 ۳۲
----
  ۶۵
  ۶۴
----
  ×۱   باقی
----
```

جواب: خارج قسمت ۲۴۸ باقی ۱

مثال ج کو غور سے دیکھو:- ہزار کے ہندسہ میں جو "۱" ہے وہ ۸ سے تقسیم نہیں ہوسکتا۔ اس لئے ایک کے ساتھ سیکڑہ کا ہندسہ ۹ بھی لے لیتے ہیں اس طرح دو ہندسہ ۱۹ ہوگیا اب ۱۹ کو ۸ سے تقسیم کرتے ہیں تو ۳ باقی بچا اس ۳ کے ساتھ دہائی کا ہندسہ ۸ شامل کر لیتے ہیں اس طرح دو ہندسہ ۳۸ ہوگیا جسے ۸ سے تقسیم کرنے کے بعد باقی ۶ بچ جاتا ہے اس ۶ کے ساتھ اکائی کا ہندسہ ۵ شامل کر لیتے ہیں اب دو ہندسہ ۶۵ ہوگیا جسے ۸ سے تقسیم کرتے ہیں ایک باقی بچ جاتا ہے۔

اسطرح مقسوم ۱۹۸۵ ÷ مقسوم علیہ ۸ = خارج قسمت ۲۴۸ اور باقی ۱ جواب

سبق نمبر ۱۹

تقسیم کرو:-

(۱) ۲÷۲ (۲) ۲۴÷۴ (۳) ۹÷۳ (۴) ۱۲÷۶ (۵) ۵۴÷۶

(۶) ۶۳÷۷ (۷) ۵÷۵ (۸) ۴÷۲ (۹) ۲۸÷۴ (۱۰) ۱۲÷۳

(۱۱) ۶÷۶ (۱۲) ۶۰÷۶ (۱۳) ۱۸÷۶ (۱۴) ۱۰÷۵ (۱۵) ۶÷۲

(۱۶) ۳۲÷۴ (۱۷) ۱۵÷۳ (۱۸) ۵۰÷۵ (۱۹) ۷÷۷ (۲۰) ۲۴÷۶

(۲۱) ۱۵÷۵ (۲۲) ۴÷۲ (۲۳) ۳۶÷۴ (۲۴) ۱۸÷۳ (۲۵) ۱۴÷۲

(۲۶) ۱۴÷۷ (۲۷) ۳۰÷۶ (۲۸) ۲۰÷۵ (۲۹) ۱۰÷۲ (۳۰) ۳۰÷۵

(۳۱) ۴÷۴ (۳۲) ۱۶÷۲ (۳۳) ۳۵÷۷ (۳۴) ۳۶÷۶ (۳۵) ۲۵÷۵

(۳۶) ۶÷۲ (۳۷) ۲۱÷۳ (۳۸) ۸÷۴ (۳۹) ۱۸÷۲ (۴۰) ۴۲÷۷

(۴۱) ۴۲÷۶ (۴۲) ۴۰÷۴ (۴۳) ۳۵÷۵ (۴۴) ۲۴÷۳ (۴۵) ۱۲÷۴

(۴۶) ۲۰÷۲ (۴۷) ۴۹÷۷ (۴۸) ۴۸÷۶ (۴۹) ۲۱÷۷ (۵۰) ۴۰÷۵

(۵۱) ۲۷÷۳ (۵۲) ۱۶÷۴ (۵۳) ۳÷۳ (۵۴) ۵۶÷۷ (۵۵) ۷۰÷۷

(۵۶) ۲۸÷۷ (۵۷) ۴۵÷۵ (۵۸) ۳۰÷۳ (۵۹) ۲۰÷۴ (۶۰) ۶÷۳

سبق نمبر ۲۰

خارج قسمت اور باقی دریافت کرو:-

(۱) ۲)۵((۲) ۳)۱۱((۳))۳۱((۴) ۴)۳۸(

(۵) ۶)۳۲(۵ (۶) ۷)۴۰((۷) ۴)۵((۸) ۲)۷(

(۹) ۳)۱۴((۱۰) ۴)۳۴((۱۱) ۵)۴۱((۱۲) ۶)۴۴(

(۱۳) ۵)۶(　(۱۴) ۴)۱۰(　(۱۵) ۲)۹(　(۱۶) ۳)۱۷(

(۱۷) ۴)۳۷(　(۱۸) ۵)۴۷(　(۱۹) ۵)۵۲(　(۲۰) ۵)۱۱۱(

(۲۱) ۴)۱۵(　(۲۲) ۲)۱۱(　(۲۳) ۳)۲۰(　(۲۴) ۴)۴۲(

(۲۵) ۲)۱۷(　(۲۶) ۶)۷(　(۲۷) ۵)۱۷(　(۲۸) ۴)۱۹(

(۲۹) ۲)۱۳(　(۳۰) ۳)۲۳(　(۳۱) ۳)۲۶(　(۳۲) ۲)۱۹(

(۳۳) ۶)۱۴(　(۳۴) ۵)۲۲(　(۳۵) ۴)۲۷(　(۳۶) ۲)۱۵(

(۳۷) ۶)۵۰(　(۳۸) ۳)۲۹(　(۳۹) ۳)۵(　(۴۰) ۶)۲۰(

(۴۱) ۵)۲۸(　(۴۲) ۴)۲۷(　(۴۳) ۷)۵۰(　(۴۴) ۶)۵۶(

(۴۵) ۳)۳۲(　(۴۶) ۳)۸(　(۴۷) ۶)۲۵(　(۴۸) ۲)۳۳(

سبق نمبر ۲۱

خارج قسمت اور باقی دریافت کرو:

(۱) ۲۳۴÷۲　(۲) ۳۴۵÷۵　(۳) ۹۸۷÷۴　(۴) ۸۹۸÷۵

(۵) ۹۳۴÷۶　(۶) ۹۶۷÷۶　(۷) ۶۵۴÷۴　(۸) ۳۴۵÷۲

(۹) ۴۵۶÷۵　(۱۰) ۸۷۶÷۴　(۱۱) ۹۸۷÷۵　(۱۲) ۹۴۵÷۶

(۱۳) ۴۵۶÷۳　(۱۴) ۵۴۳÷۴　(۱۵) ۴۵۶÷۲　(۱۶) ۵۶۷÷۵

(۱۷) ۷۶۵÷۴　(۱۸) ۸۷۶÷۵　(۱۹) ۷۶۵÷۵　(۲۰) ۵۶۷÷۳

(۲۱) ۴۳۲÷۴　(۲۲) ۵۶۷÷۲　(۲۳) ۶۷۸÷۵　(۲۴) ۹۱۵÷۷

(۲۵) ۹۱۲÷۶　(۲۶) ۶۵۴÷۵　(۲۷) ۶۷۸÷　(۲۸) ۱۲۳÷۵

(۲۹) ۶۷۸÷۲　(۳۰) ۷۸۹÷۵　(۳۱) ۹۵۶÷۶　(۳۲) ۹۲۳÷۱

(۳۳) ۵۴۳÷۵　(۳۴) ۷۸۹÷۳　(۳۵) ۲۳۴÷۵　(۳۶) ۷۸۹÷۲

سبق نمبر ۲۲

متفرق سوالات:-

(۱) ۱۵ اشخاص کی مجموعی عمر ۸۵ سال ہو تو ہر شخص کی اوسط عمر کیا ہوگی؟

(۲) ۷ دنوں کا ہفتہ ہوتا ہے ۳۶۵ دنوں میں کتنے ہفتے ہوں گے؟

(۳) ۶۰ آم ۴ بھائیوں میں برابر برابر تقسیم کرو

(۴) ۵ آم کی قیمت ۹۵ پیسے ہوں تو ہر آم کی قیمت معلوم کرو؟

(۵) ۶۰ قلم کی قیمت ۳۶ روپئے ہوں تو ایک قلم کی قیمت معلوم کرو؟

(۶) ۷ پنسل کی قیمت ۴۹ پیسے ہوں تو ایک پنسل کی قیمت معلوم کرو؟

(۷) ۱۲۰ میں ۸ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۸) ۱۴۴ میں ۱۲ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۹) ۸۱ میں ۳ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۰) ۱۲۸ میں ۱۶ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۱) ۵۲ میں ۱۳ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۲) ۷۰ میں ۱۴ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۳) ۹۰ میں ۱۵ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۴) ۱۱۲ میں ۱۶ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۵) ۱۳۶ میں ۱۷ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۶) ۱۶۲ میں ۱۸ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۷) ۱۵۲ میں ۱۹ کتنی بار گھٹایا جاسکتا ہے؟

(۱۸) کرکٹ کے میچ میں کسی ٹیم نے ۲۷۰ رن بنائے تو ہر کھلاڑی کا اوسط رن کتنا ہوگا جبکہ ۹ وکٹ گرے؟

(۱۹) ایک گروس میں کتنے درجن ہوں گے؟

(۲۰) ۱۳ا۷ چاکلیٹ ۹ لڑکوں میں برابر تقسیم کرنے کے بعد کتنے چاکلیٹ باقی بچیں گے؟

(۲۱) تمہیں ۱۰ دنوں میں ایک ختم قرآن پڑھنا ہے تو تم روزانہ کتنا پارہ پڑھو گے؟

(۲۲) ۲۰ رکعت نماز میں چالیس بار سجدے کیا جاتا ہے تو ہر رکعت میں کتنے سجدے کرنا لازمی ہے؟

(۲۳) ایک ہزار روپے پر ۲۵ روپے زکوٰۃ فرض ہے ۶۰۰۰ روپے میں کتنا زکوٰۃ دینا ہوگا؟

(۲۴) ایک مجلس میں ۱۲ حافظوں نے ۱۰ ختم قرآن مجید کی تلاوت کی ہر حافظ نے کتنا پارہ کلام پڑھا؟

(۲۵) ایک نیکی کا بدلہ ۱۰ نیکیاں ہیں تو ۲۶۰ نیکیاں کمانے کیلئے کتنے اچھے کام کرنے ہوں گے؟

(۲۶) ایک دن میں پانچ وقت کی نماز فرض ہے۔ تم ایک دن میں فرض اور واجب ملا کر بیس رکعت نماز پڑھتے ہو تو ایک وقت کی نماز میں کتنی رکعت اوسطاً پڑھنی ہوگی؟ (بضرورت حساب)

(۲۷) مسجد میں ہر وقت جماعت میں لوگوں کی تعداد گھٹتی بڑھتی رہتی ہے اگر ایک دن میں ۵۰۹ نمازی جماعت میں شریک ہوئے تو اوسطاً ہر وقت کی جماعت میں نمازیوں کی تعداد کیا ہوگی؟

(۲۸) تمہارے کنبہ کا کل فطرہ ۲۱۶ روپے نکلا اگر فی کس ۲۸ روپے ہر فقیر کو دو گے تو فقراء کی تعداد کیا ہوگی؟

☆☆☆☆

سبق نمبر ۲۳

معروضی سوالات

خالی جگہوں کو پُر کرو

نمبر	سوال	جواب
۱	۲×۲=	
۲	۳-۱=	
۳	۴+۷=	
۴	۸+۲=	
۵	۲۱+۵=	
۶	۲۱-۵=	
۷	۴×۹=	
۸	۹÷۳=	
۹	۱۷×۸=	
۱۰	چار دہائی آٹھ اکائی	
۱۱	۷۱+۱۶=	
۱۲	۴۲÷۷=	
۱۳	چھ دہائی نو اکائی	
۱۴	۷۸-۵۲=	
۱۵	۱۶۹÷۱۳=	
۱۶	۲+۳+۴=	
۱۷	سات دہائی چھ اکائی	
۱۸	۲۸-۱۰=	
۱۹	۲۸÷۷=	
۲۰	۴+۵+۶=	
۲۱	آٹھ دہائی سات اکائی	
۲۲	۶۵-۲۵=	
۲۳	۵۴÷۹=	
۲۴	۶+۷+۸=	
۲۵	ایک سیکڑہ پانچ دہائی چار اکائی	
۲۶	۴۲+۳۷=	
۲۷	۱۰۴÷۱۳=	
۲۸	۱۶-(۱+۵)=	
۲۹	نو سیکڑہ نو دہائی صفر اکائی	
۳۰	۲۵-(۴+۱۹)=	

نمبر	سوال	جواب
۳۱	چار انڈے + تین انڈے	
۳۲	۱۳×۴=	
۳۳	پانچ مچھلیاں + نو مچھلیاں	
۳۴	۱۴×۵=	
۳۵	چار سوال + پانچ سوال	
۳۶	۵۱×۶=	
۳۷	ایک دہائی نو اکائی	
۳۸	۱۶×۷=	
۳۹	دو دہائی صفر اکائی=	
۴۰	۳۳÷۳=	
۴۱	پانچ دہائی پانچ اکائی=	
۴۲	۵۵+۲۲=	
۴۳	۱۲۸÷۱۶=	
۴۴	۱۸÷۳=	
۴۵	چھ دہائی نو اکائی=	

نمبر	سوال	جواب
۴۶	۸۶-۳۶=	
۴۷	۳+۴+۵=	
۴۸	۱۲-(۳+۴)=	
۴۹	آٹھ دہائی تین اکائی=	
۵۰	۳۶-۲۱=	
۵۱	۹۶÷۸=	
۵۲	۵+۶+۷=	
۵۳	نو دہائی تین اکائی=	
۵۴	۹۸-۷۶=	
۵۵	۸۱÷۹=	
۵۶	۱۵۳÷۱۷=	
۵۷	پانچ سیکڑہ دو دہائی چھ اکائی	
۵۸	۱۶۲÷۱۸=	
۵۹	۷+۸+۹=	
۶۰	۱۶-(۴×۲)=	

باب ہفتم

اوقات کا بیان

ہم اپنی روزمرہ زندگی کی سہولتوں کیلئے وقت کو لمحوں اور ساعتوں میں ٹکڑے ٹکڑے کر کے اوقات میں بدل لئے ہیں۔ نظام فطرت بھی اسی محور پر گھومتی ہے۔ صبح ہوتی ہے سورج نکلتا ہے سارا عالم سورج کے ساتھ اپنی معمولات زندگی کا ہمسفر بن کر اسکے قدم سے قدم ملاتا ہوا بزم ہستی میں اپنی ذمہ داریوں کو پورا کرنے چل پڑتا ہے شام ہوئی سورج بھی دن بھر کی مشقت سے تھک کر مغرب کی آغوش میں ساری روشنیوں کو سمیٹے آنکھوں سے اوجھل ہو جاتا ہے۔ روشنیوں کے نابود ہوتے ہی تاریکی اپنا چادر پھیلا دیتی ہے۔ اس وقت ہر ذی روح آنے والے کل کی تیاری میں معروف ہو کر ساری رات ستا کر اگلے دن کیلئے ہمہ تن تیار ہو جاتا ہے۔ یہی کارخانہ قدرت ہے جو ازل سے چل کر ابد تک چلتا رہے گا۔ ایک بار طلوع آفتاب سے دوسرے طلوع آفتاب تک کے وقفہ کو ہی ہم لوگ عام زبان میں ایک پورا دن یا ایک دن کہتے ہیں۔ اور اسی وقت کو ہم لوگ ۲۴ گھنٹے کہتے ہیں۔

اسی لئے ایک دن = ۲۴ گھنٹے ، ۱ گھنٹہ = ۶۰ منٹ ، ۱ منٹ = ۶۰ سکنڈ

ابھی تم نے دیکھا پورے دن کے دو حصے ہیں۔

(الف) طلوع آفتاب سے غروب آفتاب تک ۱۲ گھنٹے کے وقفہ کو دن کہتے ہیں

(ب) غروب آفتاب سے طلوع آفتاب تک ۱۲ گھنٹے کے وقفہ کو رات کہتے ہیں

دن اور رات مل کر ایک پورا دن کہلاتا ہے

اسی طرح ۷ دنوں کے پورے وقت کو ''ایک ہفتہ'' کہتے ہیں

ہفتہ کے دنوں کے الگ الگ نام ہیں ان کے مجموعے کو ''باری'' کہتے ہیں

اتوار سوموار منگل بدھ جمعرات جمعہ سنیچر

ایک سال = ۱۲ مہینے

ایک سال = ۵۲ ہفتے

ایک سال = ۳۶۵ دن

ایک مہینہ = ۴ ہفتے

ایک مہینہ = ۳۰ دن

ایک ہفتہ = ۷ دن

ایک دن = ۲۴ گھنٹے

جنوری فروری مارچ اپریل

مئی جون جولائی اگست

ستمبر اکتوبر نومبر دسمبر

شنبہ یکشنبہ دوشنبہ سہ شنبہ چہارشنبہ پنج شنبہ جمعہ

سبق نمبر ۲۴

(الف) دن بناؤ:- (پہلے سال سے مہینہ پھر دن)

(۱) ایک سال ایک مہینہ (۲) ایک سال تین مہینے (۳) دو سال پانچ مہینے

(۴) پانچ سال (۵) دس مہینے (۶) اگیارہ مہینے

(۷) ۹ مہینے (۸) ۶۰ مہینے (۹) دو مہینے چار دن

(۱۰) تین مہینے پانچ دن (۱۱) چار مہینے ۱۲ دن (۱۲) ایک مہینے ایک دن

(ب) گھنٹہ بناؤ:-

(۱) ۲دن (۲) ۳دن (۳) ۴دن

(۴) ۵دن (۵) ۲دن ایک گھنٹہ (۶) ۴دن ۳ گھنٹے

(۷) ۵دن ۹ گھنٹے (۸) ۶دن چار گھنٹے (۹) ۷دن ۹ گھنٹے

(۱۰) ۸دن ۲۳ گھنٹے (۱۱) ۹دن ۹ گھنٹے (۱۲) ۱۰دن ۲۰ گھنٹے

(ج) منٹ بناؤ:-

(۱) ۲ گھنٹے (۲) ۴ گھنٹے (۳) ۶ گھنٹے (۴) ۸ گھنٹے

(۵) ۳ گھنٹے ۲۵ منٹ (۶) ۵ گھنٹے ۱۶ منٹ

(۷) ۷ گھنٹے ۴۵ منٹ (۸) ۹ گھنٹے ۱۲ منٹ

(۹) ایک دن ایک گھنٹہ ایک منٹ (۱۰) ۲دن ۳ گھنٹے ۴ منٹ

(۱۱) ۳دن ۴ گھنٹے ۵ منٹ

(د) سکنڈ بناؤ:-

(۱) ۱۰ منٹ (۲) ۱۲ منٹ (۳) ۱۵ منٹ

(۴) ۲۲ منٹ (۵) ۹ منٹ ۵ سکنڈ (۶) ۷ منٹ ۱۲ سکنڈ

(۷) ۱۲ منٹ ۱۳ سکنڈ (۸) ۱۴ منٹ ۱۸ سکنڈ (۹) ۱۶ منٹ ۲۲ سکنڈ

(۱۰) ۱۸ منٹ ۲۵ سکنڈ (۱۱) ۲۲ منٹ ۳۵ سکنڈ (۱۲) ۴۴ منٹ ۵۹ سکنڈ

باب ہشتم

میٹرک اوزان کا بیان

۱۰ ملی گرام	= ایک سینٹی گرام
۱۰ سینٹی گرام	= ایک ڈیسی گرام
۱۰ ڈیسی گرام	= ایک گرام
۱۰ گرام	= ایک ڈیکا گرام
۱۰ ڈیکا گرام	= ایک ہیکٹو گرام
۱۰ ہیکٹو گرام	= ایک کیلو گرام
۱۰ کیلو گرام	= ایک میریا گرام
۱۰ میریا گرام	= ایک کوئنٹل
۱۰ کوئنٹل	= ایک میٹرن ٹن

۱۰ ملی میٹر	=ایک سینٹی میٹر
۱۰ سینٹی میٹر	=۱ ڈیسی میٹر
۱۰ ڈیسی میٹر	=۱ میٹر
۱۰ میٹر	=۱ ڈیکا میٹر
۱۰ ڈیکا میٹر	=۱ ہیکٹو میٹر
۱۰ ہیکٹو میٹر	=۱ کیلو میٹر
۱۰ ملی لیٹر	=ایک سینٹی لیٹر

۱۰ سینٹی لیٹر	=۱ ڈیسی لیٹر
۱۰ ڈیسی لیٹر	=۱ لیٹر
۱۰ لیٹر	=۱ ڈیکالیٹر
۱۰ ڈیکالیٹر	=۱ ہیکٹو لیٹر
۱۰ ہیکٹو لیٹر	=۱ کیلو لیٹر

☆☆☆

(۱)۳ (۲)۴ (۳)۴ (۴)۵ (۵)۶ (۶)۵ (۷)۶ (۸)۷ (۹)۸ (۱۰)۶

(۱۱)۸ (۱۲)۱۰ (۱۳)۷ (۱۴)۸ (۱۵)۹ (۱۶)۸ (۱۷)۱۰ (۱۸)۹ (۱۹)۱۱

(۲۰)۱۰ (۲۱)۳ (۲۲)۱۱ (۲۳)۵ (۲۴)۱۲ (۲۵)۷ (۲۶)۱۳ (۲۷)۹

(۲۸)۱۵ (۲۹)۱۱ (۳۰)۱۶ (۳۱)۱۰ (۳۲)۱۳ (۳۳)۱۱ (۳۴)۱۴ (۳۵)۱۲

(۳۶)۱۵ (۳۷)۱۰ (۳۸)۱۴ (۳۹)۱۲ (۴۰)۱۵ (۴۱)۱۳ (۴۲)۱۶

(۱)۲۱ (۲)۲۷ (۳)۴۳ (۴)۵۵ (۵)۷۹ (۶)۸۸ (۷)۳۳ (۸)۲۲

(۹)۲۸ (۱۰)۴۴ (۱۱)۵۶ (۱۲)۹۶ (۱۳)۴۷ (۱۴)۳۴ (۱۵)۲۳ (۱۶)۲۹

(۱۷)۴۵ (۱۸)۵۷ (۱۹)۵۶ (۲۰)۴۸ (۲۱)۳۵ (۲۲)۲۴ (۲۳)۳۰

(۲۴) ۴۶ (۲۵) ۹۹ (۲۶) ۵۹ (۲۷) ۴۹ (۲۸) ۲۶ (۲۹) ۲۵ (۳۰) ۳۲

(۳۱) ۹۷ (۳۲) ۹۸ (۳۳) ۷۳ (۳۴) ۵۳ (۳۵) ۳۷ (۳۶) ۲۶

(۳۷) ۸۹ (۳۸) ۸۹ (۳۹) ۸۵ (۴۰) ۸۴ (۴۱) ۵۴ (۴۲) ۳۸ (۴۳) ۷۲

(۴۴) ۹۳ (۴۵) ۹۴ (۴۶) ۸۷ (۴۷) ۸۹ (۴۸) ۵ (۴۹) ۷ (۵۰) ۹

(۵۱) ۷ (۵۲) ۹ (۵۳) ۹ (۵۴) دس (۵۵) سات (۵۶) دس

سبق نمبر ۳

(۱) ۱۶۲ (۲) ۱۹۵ (۳) ۱۶۲ (۴) ۱۸۱ (۵) ۱۵۰ (۶) ۲۰۳ (۷) ۱۵۸

(۸) ۱۲۸ (۹) ۱۸۴ (۱۰) ۲۴۴ (۱۱) ۱۲۵ (۱۲) ۱۱۷ (۱۳) ۱۷۱ (۱۴) ۱۶۸

(۱۵) ۱۳۵ (۱۶) ۱۴۵ (۱۷) ۲۱۶ (۱۸) ۱۶۹ (۱۹) ۸۷ (۲۰) ۸۰

(۲۱) ۲۰۱ (۲۲) ۱۵۸ (۲۳) ۱۴۴ (۲۴) ۱۳۸

سبق نمبر ۴

(۱) ۱۲۹۶ (۲) ۲۰۳۴ (۳) ۲۳۱۲ (۴) ۲۴۶۶ (۵) ۲۴۶۵

(۶) ۱۷۰۰ (۷) ۱۶۲۹ (۸) ۲۲۵۹ (۹) ۱۷۰۱ (۱۰) ۲۲۹۰

(۱۱) ۲۴۶۶ (۱۲) ۲۴۶۴ (۱۳) ۱۹۶۲ (۱۴) ۱۶۳۸ (۱۵) ۱۹۲۵

(۱۶) ۱۰۳۵ (۱۷) ۱۴۳۴ (۱۸) ۲۴۴۶ (۱۹) ۲۲۹۵ (۲۰) ۲۱۵۴

(۲۱) ۱۹۷۰ (۲۲) ۱۴۹۱ (۲۳) ۱۳۶۸ (۲۴) ۱۷۸۶ (۲۵) ۲۶۲۸

(۲۶) ۲۱۱۱ (۲۷) ۱۷۰۰ (۲۸) ۲۱۸۴ (۲۹) ۱۰۴۷ (۳۰) ۷۰۲

(۳۱) ۲۷۶۱ (۳۲) ۲۴۴۵ (۳۳) ۲۳۳۳ (۳۴) ۱۶۳۷

(۳۵) ۲۲۳۴ (۳۶) ۱۶۰۳ (۳۷) ۲۶۷۴ (۳۸) ۲۴۲۴

(۳۹) ۲۱۵۳ (۴۰) ۲۵۳۵ (۴۱) ۱۹۶۹ (۴۲) ۲۶۲۶

(۱) ۷ (۲) ۱۱ (۳) ۵ (۴) ۵۹ (۵) ۷ (۶) ۵۲۹ (۷) ۱۶

(۸) ۴۴ (۹) ۱۶۲ (۱۰) ۱۷ (۱۱) ۱۰۹ (۱۲) ۱۷ (۱۳) ۱۷۶ (۱۴) ۳۱۶

(۱) ۱ (۲) ۲ (۳) ۴ (۴) ۳ (۵) ۲ (۶) ۵ (۷) ۴

(۸) ۹ (۹) ۷ (۱۰) ۳ (۱۱) ۴ (۱۲) ۱ (۱۳) ۳ (۱۴) ۳

(۱۵) ۷ (۱۶) ۶ (۱۷) ۲ (۱۸) ۳ (۱۹) ۲ (۲۰) ۲

(۲۱) ۲ (۲۲) ۶ (۲۳) ۵ (۲۴) ۱ (۲۵) ۱ (۲۶) ۳

(۲۷) ۱ (۲۸) ۱ (۲۹) ۵ (۳۰) ۴ (۳۱) ۶ (۳۲) ۲ (۳۳) ۲

(۳۴) ۵ (۳۵) ۶ (۳۶) ۴ (۳۷) ۵ (۳۸) ۰ (۳۹) ۳ (۴۰) ۱

(۴۱) ۴ (۴۲) ۵

(۱)۷۸ (۲)۳۴ (۳)۶۶ (۴)۳۲ (۵)۷۵ (۶)۵۵ (۷)۳۴

(۸)۶۷ (۹)۲۳ (۱۰)۵۵ (۱۱)۲۱ (۱۲)۷۴ (۱۳)۷۶ (۱۴)۲۳

(۱۵)۵۶ (۱۶)۱۲ (۱۷)۴۴ (۱۸)۸۴ (۱۹)۴۴ (۲۰)۶۳ (۲۱)۱۲

(۲۲)۴۵ (۲۳)۳۴ (۲۴)۳۳ (۲۵)۲۲ (۲۶)۳۳ (۲۷)۵۱

(۲۸)۵۶ (۲۹)۳۴ (۳۰)۲۳ (۳۱)۱۲ (۳۲)۱۱ (۳۳)۲۲ (۳۴)۴۰

(۳۵)۴۵ (۳۶)۲۳ (۳۷)۱۲ (۳۸)۲۳ (۳۹)۷۶ (۴۰)۱۱

(۴۱)۷۷ (۴۲)۳۴ (۴۳)۲۳ (۴۴)۶۷ (۴۵)۱۲ (۴۶)۶۵ (۴۷)۷۳

(۴۸)۷۶ (۴۹)۶۷ (۵۰)۱۲ (۵۱)۵۶ (۵۲)۱۲ (۵۳)۵۴ (۵۴)۶۵

(۵۵)۵۱ (۵۶)۶۶ (۵۷)۴۵ (۵۸)۴۵ (۵۹)۶۸ (۶۰)۴۳

(۱)۸۶۴ (۲)۴۶۷ (۳)۶۹ (۴)۵۶۷ (۵)۶۶۵ (۶)۴۷۵

(۷)۷۸ (۸)۶۶۳ (۹)۳۶۷ (۱۰)۱۶۹ (۱۱)۴۶۷ (۱۲)۵۵۴

(۱۳)۲۵۹ (۱۴)۸۹ (۱۵)۷۵۳ (۱۶)۲۶۷ (۱۷)۱۶۹ (۱۸)۳۶۷

(۱۹)۲۶۷ (۲۰)۱۴۹ (۲۱)۱۳۳ (۲۲)۶۴۲ (۲۳)۱۶۷ (۲۴)۱۶۹

(۲۵)۴۶۴ (۲۶)۶۳۵ (۲۷)۳۹ (۲۸)۶۴۱ (۲۹)۵۳۱ (۳۰)۶۷

(۳۱)۲۶۹ (۳۲)۳۶۳ (۳۳)۶۴۶ (۳۴)۱۳۹ (۳۵)۵۲۹

(۳۶)۶۷ (۳۷)۴۴۴ (۳۸)۱۵۹ (۳۹)۳۶۲ (۴۰)۵۴۶

(۴۱)۱۱۱ (۴۲)۶۴۲ (۴۳)۳۴۴ (۴۴)۴۵۵ (۴۵)۴۹

(۴۶) ۲۴ (۴۷) ۷۴۳ (۴۸) ۵۶۷ (۴۹) ۳۳۲ (۵۰) ۲۳۹

(۵۱) ۱۳۵ (۵۲) ۴۷۰ (۵۳) ۱۳۷ (۵۴) ۲۶۹ (۵۵) ۵۸۵

(۵۶) ۲۴۶ (۵۷) ۵۵۴ (۵۸) ۷۹۸ (۵۹) ۳۵۶ (۶۰) ۲۷

(۱) ۶ (۲) ۳ (۳) ۵ (۴) ۴ (۵) ۳۷ (۶) ۹ (۷) ۹۶ (۸) ۹

(۹) ۵۹ (۱۰) ۱۰ (۱۱) ۱۶ (۱۲) ۱۱ (۱۳) ۷ (۱۴) ۳۱ (۱۵) ۴ (۱۶) ۹

(۱۷) ۸ (۱۸) ۵۴ (۱۹) ۸ (۲۰) ۲۵

(۱) ۵ (۲) ۹ (۳) ۶ (۴) ۸ (۵) ۱ (۶) ایک (۷) نو

(۸) تین لڑکیاں (۹) سات نل (۱۰) ۱۴ آم (۱۱) ۱۳ چڑیاں (۱۲) سات

(۱۳) ۴۰ (۱۴) ۹۳ (۱۵) ۲۲ (۱۶) ۲۵ (۱۷) ۵۱ (۱۸) ۱۶۵

(۱۹) ۲۴۰ (۲۰) ۱۵۰ (۲۱) ۳۰ (۲۲) ۴۸ (۲۳) ۱۳ (۲۴) ۳۰

(۲۵) ۶۸ (۲۶) ۲۷۵ (۲۷) ۴۰۰ (۲۸) ۲۸۳

(۱) -ؑ۶ (۲) -ؑ۲ (۳) +ؑ۱۴ (۴) -ؑ۵ (۵) +ؑ۷ (۶) -ؑ۷

(۷) +ؑ۳۸ (۸) +ؑ+ؑ۲۳ (۹) +ؑ۵ (۱۰) -ؑ۵ (۱۱) +ؑ۱۹ (۱۲) -ؑ۸

(۱۳) -ؑ۴۴ (۱۴) +۱۳۳۶ (۱۵) -ؑ۳۵۱ (۱۶) +ؑ+ؑ۵۰۰

(۱۷)+،+،۱۱۸ (۱۸)+،۵۴ (۱۹)-،چون (۲۰)-،۹۶ (۲۱)-۲۱۸

(۲۲)-،۷ (۲۳)+،۱۸ (۲۴)+،۲۹ (۲۵)-،۱۵ (۲۶)-،۱۴

(۲۷) -،۲۶ (۲۸) -،۴۲ (۲۹) -،۳ (۳۰) -،+،۱۳

سبق نمبر ۱۲

(۱) ۴ (۲) ۶ (۳) ۴ (۴) ۳۰ (۵) ۵۶ (۶) ۶۴ (۷) ۲۵

(۸) ۲۴ (۹) ۸ (۱۰) ۱۲ (۱۱) ۳۶ (۱۲) ۶۳ (۱۳) ۱۲ (۱۴) ۳۰

(۱۵) ۱۸ (۱۶) ۱۰ (۱۷) ۱۲ (۱۸) ۴۲ (۱۹) ۲۰ (۲۰) ۱۵ (۲۱) ۳۵

(۲۲) ۱۲ (۲۳) ۱۸ (۲۴) ۱۶ (۲۵) ۴۸ (۲۶) ۲۴ (۲۷) ۱۸

(۲۸) ۴۰ (۲۹) ۶ (۳۰) ۱۴ (۳۱) ۲۰ (۳۲) ۵۴ (۳۳) ۲۸

(۳۴) ۲۱ (۳۵) ۱۶ (۳۶) ۴۵ (۳۷) ۱۶ (۳۸) ۱۵ (۳۹) ۱۴

(۴۰) ۱۸ (۴۱) ۲۴ (۴۲) ۸۱ (۴۳) ۴۰ (۴۴) ۲۴ (۴۵) ۹

(۴۶) ۲۱ (۴۷) ۳۲ (۴۸) ۲۷ (۴۹) ۴۲ (۵۰) ۶ (۵۱) ۵۶

(۵۲) ۱۰ (۵۳) ۲۸ (۵۴) ۳۶ (۵۵) ۷۲ (۵۶) ۴۹ (۵۷) ۴۸

(۵۸) ۳۲ (۵۹) ۵ (۶۰) ۳۵

(۱) ۱،۲،۳،۴،۵،۶ (۲) ۷،۸،۹،۲،۴،۶

(۳) ۸،۱۰،۱۲،۱۴،۱۶،۱۸ (۴) ۳،۶،۹،۱۲،۱۵،۱۸

(۵) ۲۱،۲۴،۲۷،۴،۸،۱۲ (۶) ۱۶،۱۰،۱۵،۲۰،۲۵،۳۰

(۷) ۲۰، ۳۵، ۲۴، ۳۰، ۳۶، ۴۲   (۸) ۲۴، ۴۰، ۴۸، ۵۴، ۴۲، ۴۹

(۹) ۲۸، ۴۵، ۷، ۳۵، ۱۶، ۲۴   (۱۰) ۳۲، ۶، ۱۴، ۵۶، ۳۲، ۵۶

(۱۱) ۳۶، ۱۲، ۲۱، ۶۳، ۴۰، ۶۴   (۱۲) ۵، ۱۸، ۲۸، ۸، ۴۸، ۷۲

سبق نمبر ۱۴

(۱) ۲ (۲) ۴ (۳) ۶ (۴) ۸ (۵) ۴۲ (۶) ۳۶ (۷) ۲

(۸) ۱۰ (۹) ۴۸ (۱۰) ۵۴ (۱۱) ۱۶ (۱۲) ۱۲ (۱۳) ۱۴ (۱۴) ۷

(۱۵) ۲۰ (۱۶) ۲۴ (۱۷) ۱۶ (۱۸) ۳۶ (۱۹) ۴۵ (۲۰) ۲۸ (۲۱) ۱۸

(۲۲) ۴ (۲۳) ۵۴ (۲۴) ۳۲ (۲۵) ۳۶ (۲۶) ۶

(۲۷) ۶۳ (۲۸) ۷۲ (۲۹) ۱۲ (۳۰) ۸ (۳۱) ۱۰

(۳۲) ۸۱ (۳۳) ۱۸ (۳۴) ۳۶ (۳۵) ۱۲ (۳۶) ۲۴

(۳۷) ۱۶ (۳۸) ۴۸ (۳۹) ۱۴ (۴۰) ۲۴ (۴۱) ۸

(۴۲) ۶۰ (۴۳) ۷۲ (۴۴) ۳۰ (۴۵) ۸

سبق نمبر ۱۵

(۱) ۲۴ (۲) ۳۸ (۳) ۱۱۷ (۴) ۹۶ (۵) ۱۷۲ (۶) ۳۸۴

(۷) ۲۶ (۸) ۸۵ (۹) ۳۳ (۱۰) ۲۸ (۱۱) ۱۳۲ (۱۲) ۲۲۰

(۱۳) ۴۴ (۱۴) ۲۸ (۱۵) ۱۰۸ (۱۶) ۳۶ (۱۷) ۴۵

(۱۸) ۱۷۰ (۱۹) ۲۱۰ (۲۰) ۶۹ (۲۱) ۳۰ (۲۲) ۱۳۳ (۲۳) ۴۸

(۲۴) ۶۴ (۲۵) ۱۸۶ (۲۶) ۲۵۲ (۲۷) ۹۶ (۲۸) ۳۲

(۲۹) ۱۶۰ (۳۰) ۶۰ (۳۱) ۲۷۰ (۳۲) ۹۱ (۳۳) ۳۰۴

(۳۴) ۱۲۵ (۳۵) ۳۴ (۳۶) ۱۸۹ (۳۷) ۴۴۱ (۳۸) ۳۲۲

(۳۹) ۱۰۴ (۴۰) ۳۵۱ (۴۱) ۱۵۶ (۴۲) ۳۶

(۱) ۱۰۲ (۲) ۱۵۶ (۳) ۲۱۲ (۴) ۱۲۷ (۵) ۲۷۶ (۶) ۳۰۸

(۷) ۵۹۶ (۸) ۳۳۰ (۹) ۳۵۰ (۱۰) ۴۲۶ (۱۱) ۱۳۴ (۱۲) ۳۹۲

(۱۳) ۴۵۶ (۱۴) ۵۰۴ (۱۵) ۲۰۴ (۱۶) ۶۶۶

(۱۷) ۵۲۲ (۱۸) ۵۸۴ (۱۹) ۵۶۷ (۲۰) ۱۵۰ (۲۱) ۱۱۸ (۲۲) ۱۸۰

(۲۳) ۶۹۶ (۲۴) ۲۲۸ (۲۵) ۳۵۲ (۲۶) ۲۴۴ (۲۷) ۷۷۴

(۲۸) ۳۷۸ (۲۹) ۴۴۵ (۳۰) ۳۱۰ (۳۱) ۳۹۰ (۳۲) ۴۴۸

(۳۳) ۲۷۳ (۳۴) ۴۶۰ (۳۵) ۴۷۴ (۳۶) ۵۲۰

(۱) ۴۴ (۲) ۶۶ (۳) ۸۸ (۴) ۱۱۰ (۵) ۱۶۸ (۶) ۹۶ (۷) ۱۳۰

(۸) ۱۳۲ (۹) ۱۹۶ (۱۰) ۱۷۶ (۱۱) ۱۵۶ (۱۲) ۱۵۴ (۱۳) ۲۰۸

(۱۴) ۱۹۸ (۱۵) ۱۸۲ (۱۶) ۲۲۴ (۱۷) ۲۳۴ (۱۸) ۷۲ (۱۹) ۱۰۸

(۲۰) ۲۵۲ (۲۱) ۸۴ (۲۲) ۱۲۶ (۲۳) ۱۴۴ (۲۴) ۱۱۲ (۲۵) ۹۰

(۲۶) ۱۱۲ (۲۷)۲۴۰ (۲۸) ۱۸۰ (۲۹) ۱۲۰ (۳۰) ۱۴۰ (۳۱) ۲۴۰

(۳۲) ۲۱۶ (۳۳) ۲۴۰ (۳۴) ۲۸۸ (۳۵) ۲۷۰ (۳۶) ۲۵۲

(۳۷) ۱۹۲ (۳۸) ۳۲۴ (۳۹) ۳۱۰ (۴۰) ۲۲۴ (۴۱) ۲۵۶ (۴۲) ۱۰۴

سبق نمبر ۱۸

(۱)۲۰ (۲)۲۱ (۳)۷۲ (۴)۱۲۰ (۵)۶۰ (۶)۲۴

(۷)۳۶۴ (۸)۵۰ (۹)۱۱۲ (۱۰)۱۸ (۱۱)۷۰ (۱۲)۸۰۰

(۱۳) ۴۸ (۱۴) ۲۰۰ (۱۵) ۳۰۰۰ (۱۶) ۸۰۰ (۱۷) ۹۰

(۱۸)۳۷۵ (۱۹)۲۵ (۲۰)۲۰۴۸ (۲۱)۷۱۴ (۲۲)۶۴

(۲۳) ۸۴ (۲۴) ۳۵ (۲۵) ۱۰۰ (۲۶) ۲۵ (۲۷) ۲۰۰

(۲۸)۱۰۵ (۲۹)۱۷ (۳۰)۶۲۵

سبق نمبر ۱۹

(۱)۱ (۲)۶ (۳)۳ (۴)۲ (۵)۹ (۶)۹ (۷) ۱ (۸)۲

(۹)۷ (۱۰)۴ (۱۱) ۱ (۱۲)۱۰ (۱۳)۳ (۱۴)۲ (۱۵)۳ (۱۶)۸

(۱۷)۵ (۱۸)۱۰ (۱۹) ۱ (۲۰)۴ (۲۱)۳ (۲۲)۴ (۲۳)۹

(۲۴)۶ (۲۵)۷ (۲۶)۲ (۲۷)۵ (۲۸)۴ (۲۹)۵ (۳۰)۶

(۳۱) ۱ (۳۲)۸ (۳۳)۵ (۳۴)۶ (۳۵)۵ (۳۶)۳ (۳۷)۷

(۳۸) ۲ (۳۹) ۵ (۴۰) ۶ (۴۱) ۷ (۴۲) ۱۰ (۴۳) ۷ (۴۴) ۸

(۴۵) ۳ (۴۶) ۱۰ (۴۷) ۷ (۴۸) ۸ (۴۹) ۳ (۵۰) ۸

(۵۱) ۹ (۵۲) ۴ (۵۳) ۱ (۵۴) ۸ (۵۵) ۱۰ (۵۶) ۴

(۵۷)۹ (۵۸)۱۰ (۵۹)۵ (۶۰)۲

سبق نمبر ۲۰

خارج قسمت - باقی

(۱) ۱-۲ (۲) ۲-۳ (۳) ۳-۷ (۴) ۳-۷ (۵) ۲-۵ (۶) ۵-۵

(۷) ۱-۱ (۸) ۱-۳ (۹) ۲-۴ (۱۰) ۲-۸ (۱۱) ۱-۸ (۱۲) ۲-۷

(۱۳) ۱-۱ (۱۴) ۲-۲ (۱۵) ۱-۴ (۱۶) ۲-۵ (۱۷) ۱-۹ (۱۸) ۲-۹

(۱۹) ۲-۱۰ (۲۰) ۱-۲ (۲۱) ۳-۳ (۲۲) ۱-۵ (۲۳) ۲-۶

(۲۴) ۲-۱۰ (۲۵) ۱-۸ (۲۶) ۱-۳ (۲۷) ۲-۳ (۲۸) ۳-۴

(۲۹) ۱-۶ (۳۰) ۲-۷ (۳۱) ۲-۸ (۳۲) ۱-۹ (۳۳) ۲-۲

(۳۴) ۲-۴ (۳۵) ۳-۶ (۳۶) ۱-۷ (۳۷) ۲-۸ (۳۸) ۲-۹

(۳۹) ۲-۱ (۴۰) ۲-۳ (۴۱) ۳-۵ (۴۲) ۳-۶ (۴۳) ۱-۷

(۴۴) ۲-۹ (۴۵) ۲-۱۰ (۴۶) ۲-۲ (۴۷) ۱-۴ (۴۸) ۱-۱۶

سبق نمبر ۲۱

(۱) ۰-۱۱۷ (۲) ۰-۶۵ (۳) ۳-۲۴۶ (۴) ۳-۱۷۹

(۵) ۴-۱۵۵ (۶) ۱-۱۶۱ (۷) ۲-۱۶۳ (۸) ۱-۱۷۲

(۹) ۱-۱۹ (۱۰) ۰-۲۱۹ (۱۱) ۲-۱۷۷ (۱۲) ۳-۱۵۷

(۱۳) ۰-۱۵۲ (۱۴) ۳-۱۳۵ (۱۵) ۰-۲۲۸ (۱۶) ۲-۱۱۳

(۱۷) ۱-۱۹۱ (۱۸) ۱-۱۷۵ (۱۹) ۰-۱۵۳ (۲۰) ۰-۱۸۹

(۲۱) ۰-۱۰۸ (۲۲) ۱-۲۸۳ (۲۳) ۳-۱۳۵ (۲۴) ۵-۱۳۰

(۲۵) ۱۵۲-۰ (۲۶) ۱۳۰-۴ (۲۷) ۲۲۶-۰ (۲۸) ۲۴-۳

(۲۹) ۳۳۹-۱ (۳۰) ۱۵۷-۴ (۳۱) ۱۵۹-۲ (۳۲) ۱۵۳-۵

(۳۳) ۱۰۸-۳ (۳۴) ۲۶۳-۰ (۳۵) ۴۶-۴ (۳۶) ۳۹۴-۱

(۱) ۱۷ (۲) ۵۲ ہفتے-۱دن (۳) ۱۵ (۴) ۱۹ (۵) ۶ (۶) ۷

(۷) ۱۵ (۸) ۲۲ (۹) ۲۷ (۱۰) ۸ (۱۱) ۴ (۱۲) ۵

(۱۳) ۶ (۱۴) ۷ (۱۵) ۸ (۱۶) ۹ (۱۷) ۸ (۱۸) ۳۷ (۱۹) ۱۲

(۲۰) ۲ (۲۱) ۳ (۲۲) ۲ (۲۳) ۱۵۰ (۲۴) ۲۵ (۲۵) ۲۶

(۲۶) ۴ (۲۷) ۱۸۱ (۲۸) ۱۲

الف:-(۱) ۳۹۰ (۲) ۴۵۰ (۳) ۸۷۰ (۴) ۱۸۰۰ (۱۵) ۳۰۰ (۶) ۳۳۰

(۷) ۲۷۰ (۸) ۱۸۰ (۹) ۶۴ (۱۰) ۹۵ (۱۱) ۱۳۲ (۱۲) ۳۱

ب:-(۱) ۴۸ (۲) ۷۲ (۳) ۹۶ (۴) ۱۲۰ (۵) ۴۹ (۶) ۹۹

(۷) ۱۲۹ (۸) ۱۴۸ (۹) ۱۷۷ (۱۰) ۲۱۵ (۱۱) ۲۲۵ (۱۲) ۲۶۰

ج:-(۱) ۱۲۰ (۲) ۲۴۰ (۳) ۳۶۰ (۴) ۴۸۰ (۵) ۲۰۵ (۶) ۳۱۶

(۷) ۴۶۵ (۸) ۵۵۲ (۹) ۱۵۰۱ (۱۰) ۳۰۶۴ (۱۱) ۴۵۶۵

ر:- (۱)۶۰۰ (۲)۷۲۰ (۳)۹۰۰ (۴)۱۳۲۰ (۵)۵۴۵
(۶)۴۳۲ (۷)۷۳۳ (۸)۸۵۸ (۹)۹۸۲ (۱۰)۱۱۰۵
(۱۱)۱۳۵۵ (۱۲)۲۶۹۹

(۱)۴ (۲)۲ (۳)۱۱ (۴)۴ (۵)۲۶ (۶)۱۶ (۷)۳۶

(۸)۳ (۹)۱۳۶ (۱۰)۴۸ (۱۱)۸۷ (۱۲)۶ (۱۳)۶۹ (۱۴)۲۶

(۱۵)۱۳ (۱۶)۹ (۱۷)۷۶ (۱۸)۱۸ (۱۹)۴ (۲۰)۱۵ (۲۱)۸۷

(۲۲)۴۰ (۲۳)۶ (۲۴)۲۱ (۲۵)۱۵۴ (۲۶)۷۹ (۲۷)۸ (۲۸)۱۰

(۲۹)۹۹۰ (۳۰)۲ (۳۱)۱۷انڈے (۳۲)۵۲ (۳۳)۱۴مچھلیاں

(۳۴)۷۰ (۳۵)۹سوال (۳۶)۹۰ (۳۷)۱۹ (۳۸)۱۱۲

(۳۹)۲۰ (۴۰)۱۱ (۴۱)۵۵ (۴۲)۷۷ (۴۳)۸ (۴۴)۶

(۴۵)۶۹ (۴۶)۵۰ (۴۷)۱۲ (۴۸)۵ (۴۹)۷۳ (۵۰)۱۵

(۵۱)۱۲ (۵۲)۱۸ (۵۳)۹۳ (۵۴)۲۲ (۵۵)۹ (۵۶)۹

(۵۷)۵۲۶ (۵۸)۹ (۵۹)۲۴ (۶۰)۸